

GRÅ STARR I ARKIVEN

En studie av bevarandets påverkan på fotografiskt material

Astrid Jönsson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Ann-Sofie Klareld

År: 2026

Cataracts in the archives

A study of the impact of preservation practices on photographic material

Abstract

Photographic material is some of the most sensitive material preserved at archival institutions, including municipal archives. Despite this there is an overall lack of resources, oversight and responsibility in regard to the preservation of this material in Sweden. The aim of this thesis is to contribute to the knowledge of how analogue photographic material is preserved at smaller municipal archives in Skåne. This aim is investigated through a series of interviews with different archivists employed at smaller municipal archives in Skåne. The results of the interviews regarding archival environment and work procedures are then compared to current guidelines and research regarding the ideal preservation of analogue photographic material as well as the theoretical framework comprised of a combination of institutional theory and post-modernistic archival theory. The results show that there is photographic material preserved at municipal archives in Skåne but that this material is not preserved in an ideal environment. The material is also not prioritised or actively engaged with by the archivists as they lack the resources with which to do so.

Keywords

Archive, archival science, photograph, film, magnetic tape, photographic material, preservation

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1. Syfte och frågeställning	6
1.2. Disposition	6
2. Bakgrund och tidigare forskning	8
2.1. Fotografier	10
2.2. Film	13
2.3. Magnetband	16
3. Teori	19
3.1. Institutionell teori	19
3.2. Postmodernistisk arkivteori	21
4. Metod	24
4.1. Intervjuer	24
4.2. Urval	26
4.3. Etik och samtycke	27
4.4. Analys	28
5. Analys och resultat	29
5.1. Arkivlokalerna	29
5.1.1. Arkiv 1	29
5.1.2. Arkiv 2	30
5.1.3. Arkiv 3	31
5.2. Samlingarna	34
5.2.1. Arkiv 1	34
5.2.2. Arkiv 2	36
5.2.3. Arkiv 3	38
5.3. Arbetssätt	41
5.3.1. Arkiv 1	41
5.3.2. Arkiv 2	43

5.3.3. Arkiv 3.....	46
6. Diskussion	49
6.1. Vidare forskning.....	53
Källor	54
Intervjuer.....	57
Bilaga 1: Intervjuguide	58
Bilaga 2: Samtyckesblankett.....	60

1. Inledning

Genom historien har arkivinstitutioner huvudsakligen arbetat med skriftliga handlingar, men detta innebär inte att arkivbestånden endast består utav dessa pappershandlingar med text. Vid många arkivinstitutioner bevaras dessa skriftliga pappershandlingar sida vid sida med en rad olika typer av fotografiskt material som har skilda förutsättningar gällande bevarande. Vad detta fotografiska material, som utgör en del av det svenska kulturarvet, består utav går dock inte att fastställa som en följd av att det i dagsläget saknas en central översyn över detta material.

I den senaste filmutredningen från 2025 föreslogs det att Svenska Filminstitutet, i samband med andra aktörer som Sveriges Television (SVT), skulle ges i uppdrag att ta fram ett förslag till ett nationellt filmarvscentrum som skulle ansvara för bland annat bevarandet av analog film (SOU 2025:24, s. 245). Detta förslag har sedermera realiserats och ska redovisas för Kulturdepartementet senast den 30 oktober 2026. Ett liknande behov av en central aktör dock med ansvar för bevarandet av det fotografiska kulturarvet har tidigare lyfts av Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige men utan samma gehör från politiken som frågan rörande analog film (SOU 2019:58, s. 279). Dock, som Pelle Snickars (2024) lyfter i sin bok *Audiovisuella arkiv*, utökades pliktlagstiftningen till att från och med juli 1978 även inkludera audiovisuella medier varvid kopior av dessa sedan dess bevaras vid minst två Sveriges sju pliktbibliotek (s. 17).

I 2019 års arkivutredning lyfts problematiken med att arkivhanteringen kan framstå som en stor utmaning i mindre kommuner i Sverige, speciellt i glesbygden. Detta då dessa kommuner generellt saknar nödvändiga resurser för ändamålet, något som försvåras av det faktum att man i många av dessa mindre kommuner saknar personal med adekvat arkivutbildning (SOU 2019:58, s. 334–335). Med detta som bakgrund önskar därmed vissa av kommunerna fler och tydligare riktlinjer samt större stöd från statligt håll än i nuvarande läge. I dagsläget har exempelvis inte Riksarkivet en direkt styrande funktion över arkivväsendet i kommunal sektor men besitter däremot en normgivande roll inom arkivområdet i Sverige i stort (SOU 2019:58, s. 337–339).

Dagens situation för det fotografiska materialet i svenska kommunarkiv präglas, med ovan som bakgrund, av otillräckliga riktlinjer, en allmän brist på översyn, avsaknad av centrala, ansvarstagande aktörer samt en generell brist på resurser. Hur

påverkar detta bevarande av analogt fotografiskt material i kommunarkiv och vilken inverkan har detta på livslängden av det berörda materialet?

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att bidra med kunskap om bevarandearbetet av analogt fotografiskt material vid ett urval av mindre kommunarkiv i Skåne samt hur detta arbete problematiseras av arkivarien. Detta arbete kommer i analysen att jämföras med existerande forskning och riktlinjer för att utröna hur applicerbara dessa är på faktisk praxis. Olika institutioner har olika förutsättningar för bevarande vad gäller ekonomi, personal, lokal etcetera. Detta, i kombination med ett smalt regelverk, innebär att bevarandearbetet inte nödvändigtvis ter sig enhetligt mellan olika arkivinstitutioner. Det fotografiska material som undersöks i denna uppsats kommer att bestå utav fotografier, analog film samt magnetband som lagrar video även kallat videoband. Forskningsfrågorna som kommer ligga till grund för denna uppsats är:

1. Vilket analogt fotografiskt material bevaras vid mindre kommunarkiv i Skåne och hur bevaras det?
2. Hur förhåller sig det analoga fotografiska materialets faktiska bevarandeförhållanden till de teoretiskt ideala bevarandeförhållandena?
3. Hur arbetar kommunarkivarien med analogt fotografiskt material och hur problematiseras detta arbete?

1.2. Disposition

Uppsatsen består av sex kapitel: *Inledning, Bakgrund och tidigare forskning, Teori, Metod, Analys och resultat* samt *Diskussion*. *Inledningen* ämnar ge läsaren en presentation av uppsatsens forskningsproblem, syfte samt frågeställning. Efter detta följer kapitlet *bakgrund och tidigare forskning*. Valet att kombinera bakgrund och tidigare forskning till en gemensam del är grundad i en önskan att inte uppsatsen ska bli allt för repetitiv vilket den anses ha blivit om delar hölls separata. Genom att föra ihop dessa två delar i ett kan relevant bakgrund presenteras och direkt kommenteras på av den tidigare forskningen. På så sätt bidrar även bakgrunden till bildandet av ett forskningsläge. Detta ämnar underlätta för läsaren att ta del av den

relevanta informationen utan att försvåra läsningen. Efter detta följer kapitlet om *teori* genom vilken uppsatsen teoretiska ramverk bestående av institutionell teori och postmodernistisk arkivteori presenteras och motiveras i förhållande till uppsatsen syfte och frågeställning. I det nästföljande kapitlet om *metod* introduceras uppsatsen val av metod i form av semi-strukturerade intervjuer. I detta kapitel förs även diskussioner om bland annat urval och etik. Det nästkommande kapitlet *analys och resultat* är även detta, likt kapitlet om *bakgrund och tidigare forskning*, en kombination av två delar för att underlätta läsningen. I detta kapitel presenteras uppsatsens empiri från de genomförda intervjuerna samtidigt som det kontinuerligt analyseras i förhållande till den tidigare forskningen och uppsatsens teoretiska ramverk. Kapitlet är tematiskt indelat i tre delar: arkivlokalerna, samlingarna och arbetssätt. Inom dessa tre tematiska indelningar presenteras sedan varje arkiv för sig själv samtidigt som de ställs emot varandra. I slutet av varje tematiska indelning presenteras även en kortare sammanfattning av delen. I kapitlet *diskussion* presenteras de slutsatser som har dragits av uppsatsens undersökning samt förslag till vidare forskning.

2. Bakgrund och tidigare forskning

Det äldsta bevarade fotografiet togs år 1826 av Joseph Nicéphore Niépce, sedan dess har det förekommit en lång rad olika processer för framkallning av fotografier (Riksarkivet 2020, s. 4). Dessa processer har utgått från olika kemiska och materiella kompositioner vilket har lett till att de olika fotografierna framkallade med olika processer har varierande förutsättningar för idealt bevarande. Få materialtyper som bevaras på arkivinstitutioner är lika känsliga som detta fotografiska material vad gäller miljön de bevaras i och fysisk kontakt med annat material. Det är även av vikt att man använder textil- eller syntethandskar vid hantering av fotografier då fingeravtryck avger fetter och salter som kan angripa och skada fotografierna (Riksarkivet 2020, s. 54). Hur analogt fotografiskt material bryts ned över tid styrs även detta i hög grad av materialets inneboende kemi som i sin tur är starkt kopplat till den fotografiska teknik som har använts vid materialets ursprungliga framkallning (Riksarkivet 2020, s. 9). Burell och Sjögren menar därmed att bevarandet av fotografiskt material kräver en bevarandepplan som tar hänsyn till det fotografiska materialets särskilda behov samt en personal med spetskompetens gällande bevarandefrågor rörande fotografiskt material, något som dock inte förekommer på de flesta arkivinstitutioner (Burell & Sjögren 2018, s. 436). Trots detta har Riksarkivet ingen föreskrift med huvudsakligt fokus på fotografiskt material. Det finns dock en föreskrift för magnetband (RA-FS 2013:2)

Arkiven har traditionellt sett text - huvudsakligen på papper - som den primära informationskällan, där möjligt förekommande fotografiskt material snarare har setts som en del av dessa handlingar. Detta har lett till att det fotografiska material som bevaras vid arkivinstitutioner har blivit åsidosatt till förmån för det skriftliga materialet (Riksarkivet 2020, s. 5). Som följd av detta åsidosättande har de fotografiska samlingar som bevaras vid arkivinstitutioner inte nyttjas till deras fulla potential av arkivbesökare. Detta är enligt Joan M. Schwartz (2002) en direkt följd av arkivariens arbetssätt med fotografiskt material, bland annat gällande arkivariens val av standard och terminologi för att benämna det fotografiska materialet (s. 147). Detta argument stöds även av Brenda Bernier och Penley Knipe i antologin *Conservation of photographs: significance, use and care* (2025) som bland annat lyfter att fotografiska samlingar vid universitet anses vara outnyttjade resurser för forskning (s. 34). Detta anser Bernier och Knipe vara ett direkt resultat av att dessa fotografiska samlingar bland annat saknar kontext och är ofullständigt katalogiserade (Bernier & Knipe 2025, s. 35). I fallet med kommunarkiv som ligger

som grund för det empiriska materialet för denna uppsats kan detta arbetssätt vara kopplat till att det, enligt en undersökning för Magasin K från 2024, saknas personal med arkivutbildning på högskolenivå i 4 av 10 svenska kommuner (Gordon, 2024). Denna problematik lyfts även i arkivutredningen från 2019, speciellt i förhållande till mindre kommuner i glesbygden (SOU 2019:58, s. 334–335). Vid dessa arkivinstitutioner riskerar arkivfrågor överlag att bli åsidosatta som följd av bristande kompetens. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) menar att detta i vissa fall även kan vara en följd av den ekonomiska situation flera kommuner befinner sig i, något som även stöds av ovannämnda arkivutredning från 2019 (Gordon, 2024; SOU 2019:58, s. 334–335).

Enligt arkivlagen är kommunstyrelsen arkivmyndighet i kommunen och dess arkivhandlingar är en del av det nationella kulturarvet (1990:782 3§ & 8§). Dessa arkivhandlingar ska enligt lag bevaras, hållas ordnade och vårdas för att tillgodose bland annat rätten att ta del av allmänna handlingar (1990:782 3§). Som en del av arkivvården ska det upprättas en systematisk arkivförteckning och handlingarna ska skyddas mot skada och förstörelse (1990:782 6§). Detta stöds även av offentlighets- och sekretesslagen där 5 kap 1§ säger att allmänna handlingar ska registreras så snart de har kommit in till eller upprättas hos en myndighet (2009:400 5 kap 1§). Dock nämns det i samma paragraf en rad undantag som inte nämns i arkivlagen, exempelvis om handlingarna inte omfattas av sekretess eller uppenbart är av ringa betydelse för myndighetens verksamhet. Dessa undantag gäller enbart om handlingarna hålls ordnade, med undantag för handlingar av ringa betydelse för verksamheten. För att vara förenligt med tryckfrihetsförordningen, som inte beskriver begränsningar i handlingsoffentlighet avseende handlingars materialitet, bör inte detta inskränka på rätten att ta del av allmänna handlingar (1949:105 2 kap 1–2§).

Som följd av att flertalet kommuner saknar adekvata resurser för att täcka kommunens arkivuppdrag lyfts önskan i arkivutredningen från 2019 från flera kommuner om mer riktlinjer och stöd från statligt håll (SOU 2019:58). Denna önskan är delvis grundad i att bevarandet av analogt fotografiskt material är fördelat på många olika aktörer i Sverige utan en central, nationell aktör på samma nivå som Riksarkivet. Riksarkivet innehar inte en direkt styrande funktion över kommunarkiv i Sverige utan fungerar mer som en normgivande institution för arkivväsendet överlag. Genom Riksarkivets generella föreskrifter (RA-FS:ar) och Riksarkivets myndighetsspecifika föreskrifter (RA-MS:ar) kan arkivarier få stöd i utförandet av kommunens arkivuppdrag, trots att det inte finns några direkta krav

på att behöva följa föreskrifterna. Med bakgrund i den tidigare nämnda saknaden av en centrala aktörer för bevarande föreslogs det därför i den senaste filmutredningen från 2025 att Svenska Filminstitutet i samband med andra aktörer som SVT skulle ges i uppdrag att ta fram ett förslag till ett nationellt filmarvscentrum med ansvar för bland annat bevarandet av analog film (SOU 2025:24, s. 245). Detta förslag realiserades sedermera och ska redovisas för Kulturdepartementet senast 30 oktober 2026. Ett liknande behov av en central aktör med ansvar för bevarandet av det fotografiska kulturarvet lyfts i arkivutredningen från 2019 av Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige, dock utan samma gehör från politiken som frågan rörande analog film (SOU 2019:58, s. 279).

Det tidigare nämnda bristande nyttjande av analoga fotografiska samlingar kan ses i förhållande till det möjligtvis kontroversiella ämnet som lyfts av Bertrand Lavédrine i *A guide to the Preventive Conservation of Photographs* (2003). I förordet till sitt verk ställer Lavédrine frågan att om fotografiskt material är så pass känsligt, bör allmänheten då ha rätt att ta del av dessa sköra handlingar i original och kan kopior anses vara av lika stort värde när det kommer till dessa handlingar så tätt knutna till sin materialitet (s. xii)? I Sverige står denna hypotetiska begränsning av tillgången till allmänna handlingar i strid mot Tryckfrihetsförordningen där begränsningar av handlingsoffentligheten inte nämner något om att skydda det fysiska materialet från nedbrytning genom användning (1949:105 2 kap §2). I kombination med arkivens maktlöshet inför tidens tand krävs det alltså förebyggande åtgärder för att påverka materialets fortsatta överlevnad, något som i sin tur kräver en förståelse för det fysiska materialets egenskaper. Det låter självklart men arkivsamlingar består inte sällan av olika materialiteter som därför har spridda krav på bevarandemiljö (Riksarkivet 2020, s 56).

2.1. Fotografier

Vanligtvis utgår positiva fotografier - så kallade påsiktsbilder - från en negativ förlaga. Så länge den negativa förlagan är oskadad kan man därmed framkalla nya påsiktsbilder. Vissa av de äldsta fotografiska teknikerna leder dock direkt till en påsiktsbild utan en negativ förlaga vilket resulterar i att varje objekt blir unikt och inte reproducerbart (Riksarkivet 2020, s. 10). Exempel på dessa tekniker är dagguerotyper, ambrotyper och pannotyper. Fotografierna som skapas som ett resultat av dessa tekniker monterades ofta individuellt i ramar av enkel passepartout av kartong, sammet eller förgyllningar. Med undantag för dagguerrotyperna

använde dessa tekniker en kollodiumemulsion, bestående av cellulosanitrat upplöst i alkohol, preparerad på en mörk bakgrund som bilden framträdde på efter exponering (Riksarkivet 2020, s. 10). Daguerrotyperna framkallades däremot ovanpå en silveryta som är mycket känslig för luft och oxiderar på liknande vis som andra silverföremål. Dessa fotografier monterades därför bakom glas för att förhindra denna oxidation. Glaset skyddar även silverytan mot repor då denna yta är ytterst känslig och kan repas av så mjuka material som bomull (Riksarkivet 2020, s. 10–12). De tekniker som använder en emulsion kan över tid leda till en säregen krackelering genom olika förändringar såsom att underlaget under emulsionen blir uttorkat (Riksarkivet 2020, s. 15).

Påsiktsbilder på papper som har framställts utefter en negativ förlaga kan, till skillnad från ovannämnda typer, finnas i flera exemplar. Beroende på vilket papper som används vid framkallningen av påsiktsbilder kan man få olika toner och nyanser i den slutgiltiga bilden. Dessa variationer i påsiktsbilderna har lett till en diskussion om vilken bild som bör anses vara den riktiga: negativet eller den framkallade påsiktsbilden (Riksarkivet 2020, s. 33). Några vanliga förekommande äldre papperstyper för framkallning av fotografier efter negativ är saltpapper, albuminpapper och silbergelatinpapper. Saltpapperet är det äldsta kopieringspapperet och användes från år 1839 ända in på 1860-talet (Riksarkivet 2020, s. 34). Saltpapperet hade en relativt enkel framkallningsprocess dock var bildkvaliteten inte lika hög som den på albuminpapperet som introducerades 1847 och blev därmed utkonkurrerad (Riksarkivet 2020, s. 34). Albuminpapperet använde en beläggning av äggvita som gav ytan en glans. Då äggvita innehåller svavel behövde bilderna tonas för att motverka svavlets nedbrytande effekt vilket resulterar i att påsiktsbilder på albuminpapper kan förekomma i en rad olika toner (Riksarkivet 2020, s. 36). 1874 introducerades ytterligare ett papper för påsiktsbilder, nämligen silbergelatinpapperet, som från 1890-talet och framåt började konkurrera ut albuminpapperet. Påsiktsbilder på silveralbuminpapper kan vara matta, blanka och tonade samt förekomma i olika toner (Riksarkivet 2020, s. 37). Silbergelatinpapperet var även kraftigare än albuminpapperet.

Dessa tekniker för framkallning av påsiktsbilder resulterade i svart-vita fotografier som enligt Riksarkivets rekommendation kan bevaras vid samma lufttemperatur ($\leq 18^{\circ}\text{C}$) och relativ luftfuktighet (30%-50%) som vanligt papper (RA-FS 2025:2, s. 6). Detta stöds bland annat av Bertrand Lavédrine som menar att en relativ luftfuktighet över 70% riskerar att leda till att materialet blir mjukare medan en

lägre luftfuktighet - under 20% - istället riskerar att leda till det motsatta, att materialet blir sprött och deformerat (Lavédrine 2003, s. 84).

Länge färgades de svart-vita fotografierna för hand eftersom det inte var förrän år 1907 som den första processen för framkallning av färgbilder introducerades av bröderna Auguste och Louis Lumière (Riksarkivet 2020, s. 39). Den så kallade autochromeprocessen användes in på 1930-talet då den blev utkonkurrerad av Kodachrome-filmen. Kodachrome var en reversalfilm vilket innebär att bilden fångas så som den ser ut till skillnad från negativ där ljusa partier framstår som mörka och vice versa (Riksarkivet 2020, s. 39). De färgämnen som används till färgbilder är ofta väldigt instabila vilket leder till att dessa förr eller senare tappas sin färg. Lavédrine lyfter även att färgämnena inte nödvändigtvis bleknar i samma takt vilket leder till bilden inte bleknar i sin helhet utan istället får en förändrad färgkaraktär så att exempelvis röda färgpigment framträder starkare än blåa pigment (Lavédrine 2003, s. 12). Som följd av detta rekommenderas det därmed att färgbilder bevaras både mörkt och kallt för att bromsa blekningen av färgämnena (Riksarkivet 2020, s. 42–43).

Enligt Riksarkivets rekommendation bör påsiktsbilder i färg bevaras vid en relativ luftfuktighet runt 30%-50% och med en lufttemperatur runt $\leq 2^{\circ}\text{C}$, betydligt lägre än den lägsta rekommendationen för papper på 13°C (RA-FS 2025:2, s. 6). Enligt Lavédrine riskerar förvaring av påsiktsbilder i färg vid högre temperaturer att påskynda nedbrytningen av färgämnena i fotografierna (Lavédrine 2003, s. 95). Vad gäller lägre temperaturer finns det inget i den existerande forskningen enligt Lavédrine som tyder på att detta skulle vara skadligt för påsiktsbilder, varken i färg eller svart-vitt (Lavédrine 2003, s. 95). Vad gäller påsiktsbilder i svart-vitt, och även fotografiskt material överlag, är det viktigt att dessa bevaras i en miljö där både temperaturen och luftfuktigheten hålls stabila över tid (RA-FS 2025:2, s. 5–6). Variationer i dessa värden kan leda till att fotografierna bland annat expanderar eller kontraherar. Denna deformation kan resultera i sprickbildning och krackelering eller att beläggningen och fotopapperet torkar ut vilket i sin tur även kan leda till sprickbildning och krackelering (Lavédrine 2003, s. 84). En för låg luftfuktighet, definierat som under 20%, kan enligt Lavédrine få liknande konsekvenser för påsiktsbilderna i form av att fotografierna deformeras eller blir sköra (Lavédrine 2003, s. 84). För långsiktigt bevarande bör därmed värdena för både luftfuktighet och temperatur, enligt Riksarkivet, inte överskrida en variation på 5 procentenheter vad gäller luftfuktigheten eller $3\text{--}5^{\circ}\text{C}$ vad gäller temperatur (RA-FS 2025:2 s 5–6).

Majoriteten av fotografier idag tas med digitalkameror. Dessa kan skrivas ut på fotopapper som i sig är byggt på de historiska principerna men har modifierats för att anpassas till de nya skrivarna (Riksarkivet 2020, s. 43–46). Fotografier kan även skrivas ut på andra material än papper vilket medför andra variabler för bevarande och åldrande. Även vilken skrivartyp - sublimering, bläck eller laser- som används vid utskrift påverkar fotografiets kvalitet och åldrande. Då detta är en relativt ny teknik för framtagandet av påsiktsbilder finns det lite information tillgänglig angående hur dessa fotografier åldras, men det har noterats att de är känsliga för ljus liksom äldre fotografiska framkallningsmetoder (Lavédrine 2003, s. 232).

2.2. Film

Trots att filmbaserna behandlas i ett separat avsnitt från fotografier så har dessa även använts som negativ för påsiktsbilder och består i båda fall av samma material och har därmed samma ideal för bevarande.

1889 kom den första flexibla och transparenta basen för fotografier, cellulosanitratfilm (Riksarkivet 2020, s. 18). Nitratfilmen var smidig och lätt vilket skapade möjligheten för att tillverka mindre kameror, en viktig förutsättning för att kunna skapa rörliga bilder. Nitratfilm förekommer i flera olika storleksformat, allt från 35 mm och upp (Riksarkivet 2020, s. 25). Den stora nackdelen med nitratfilmen var att den var så lättantändlig att den under vissa förutsättningar till och med kunde bli självantändlig. Vid nedbrytning av nitratfilm frigörs bland annat salpetersyra som accelererar nedbrytningsprocessen och riskerar att skada annat omgivande material (Riksarkivet 2020, s. 25). Det kan vara svårt att förutsäga hur snabbt nitratfilm kommer att brytas ned då detta kan ske i varierande hastigheter (Riksarkivet 2020, s. 26). Om nitratfilm bevaras i täta filmburkar där nedbrytningsprodukterna inte kan ventileras bort kan den bli självantändlig vid så låga temperaturer som 40°C. Enligt den tidigare Sprängämnesinspektionen, vars verksamhet i dagsläget ingår i Myndigheten för civilt försvar, kan det vid en brand i nitratfilm uppstå ett övertryck som kan resultera i att förbränningsgaserna bildar en explosiv gasblandning (SÄIFS 1989:4). Förutom den lättantändliga karaktären så blir nedbruten nitratfilm även mycket spröd. Detta har lett till att man sedan länge har bevarat nitratfilm i kylförvaring och numera även i frysförvaring (Riksarkivet 2020, s. 26).

Enligt Riksarkivets rekommendationer bör nitratfilm bevaras vid en lufttemperatur på $\leq 2^{\circ}\text{C}$ med en relativ luftfuktighet på 20%-30%, under den lägsta

rekommendationen för papper på 35%. Genom nedbrytning av nitratfilm bildas det gaser som påskyndar nedbrytningsprocessen men detta kan saktas ned genom att bevara nitratfilmen kallt (RA-FS 2025:2, s. 6). Riksarkivet rekommenderar även att man, som följd av nitratfilmens självantändlighet, bevarar denna i en särskild arkivlokal med separat ventilation för att skydda annat material. Likt det ovannämnda fallet med låga temperaturer vid bevarandet av påsiktsbilder är inte heller detta något som Lavédrine menar att forskningen tyder på skulle vara skadligt för bevarandet av filmbaser. Enligt Lavédrine kan filmbaser till och med bevaras vid så låga temperaturer som -15°C utan att ta skada (Lavédrine 2003, s. 95).

Cellulosaacetatfilmen lanserade för att ersätta den högst brandfarliga nitratfilmen och på 1920-talet började denna benämnas som "safety film" då den inte var självantändlig och därmed säkrare att använda (Riksarkivet 2020, s. 28). Acetatfilmen användes ursprungligen till att skapa filmer men kom även att användas för fotografier. Trots att acetatfilmen inte är i närheten av att vara lika brandfarlig som nitratfilmen så är den fortfarande kemiskt instabil och bryts snabbt ner om den utsätts för värme eller fukt, speciellt i kombination. Ett tydligt tecken på nedbrytning hos acetatfilm är att den börjar avge en karaktäristisk doft som påminner om lukten av vinäger som en direkt följd av den ättiksyra som frigörs från filmen under nedbrytningsprocessen (Riksarkivet 2020, s. 28). Denna doft har gett fenomenet sitt namn, vinägersyndrom. I ett tidigt skede av nedbrytningen behöver endast lukten förekomma utan synliga skador men över tid börjar basen att krympa och emulsionen släpper i de veck som skapas. Bubblor uppstår och filmen kan anta en rosa eller blå ton som resultat av att den frigjorda ättiksyran ändrar filmens PH-värde (Riksarkivet 2020, s. 28).

Riksarkivet rekommenderar en lufttemperatur på $\leq 2^{\circ}\text{C}$ för bevarande av acetatfilm, precis som för nitratfilm. Genom att bevara acetatfilm vid en så låg temperatur så saktas nedbrytningsprocessen ner. Enligt Riksarkivet bör acetatfilm bevaras vid en luftfuktighet mellan 20–50% (RA-FS 2025:2, s. 6). Detta intervall av relativ luftfuktighet stöds även av Lavédrine som även lyfter att en högre luftfuktighet kan leda till hydrolys, en process genom vilken vattenmolekyler bryter ner acetatfilmen. Att bevara acetatfilmen vid en för låg luftfuktighet riskerar dock istället leda till att filmen blir spröd (Lavédrine 2003, s. 84).

På 1950-talet introducerades film på polyesterbas och har sedan dess använts parallellt med acetatfilmen till både film och fotografier (Riksarkivet 2020, s. 30). Både acetat- och polyesterfilm förekommer i en rad olika storleksformat, även

mindre format än nitratfilmens 35 mm. Polyesterfilmen är betydligt mer kemiskt stabil än föregångare men har en mycket högre rivstyrka vilket kan leda till interna skador på kameror vid tekniska problem då filmen inte går av (Riksarkivet 2020, s. 32). Detta ledde till att acetatfilmen fortsatte att användas för att spela in film på medan polyesterfilmen var mycket lämpad som visningsexemplar just på grund av denna höga rivstyrka.

Då polyesterfilmen är mer stabil än dess två föregångare har Riksarkivet separata rekommendationer för svart-vit och färgfilm som följd av färgämnenas kemiska instabilitet. För svart-vit polyesterfilm rekommenderas en lufttemperatur på $\leq 18^{\circ}\text{C}$ men som max 22°C med en relativ luftfuktighet mellan 20%-50%, bevarandeförhållande som överensstämmer med de för papper. Vad gäller den temperatur som svart-vit polyesterfilm bevaras vid skiljer sig Riksarkivet rekommendationer mot Lavédrines tolkning av den lägsta lämpliga temperaturen då Riksarkivet inte rekommenderar en temperatur under 13°C för bevarandet av polyesterfilm mot Lavédrines -15°C (RA-FS 2025:2, s. 6). Polyesterfilm i färg däremot har en rekommenderad luftfuktighet på $\leq 2^{\circ}\text{C}$ med en relativ luftfuktighet på 20%-30%, lägre än rekommendationerna för papper (RA-FS 2025:2, s. 6). Till skillnad från den svart-vita filmen finns det enligt Riksarkivet ingen lägst rekommenderad temperatur vad gäller polyesterfilm i färg (RA-FS 2025:2, s. 6).

Precis som med påsiktssbilder i färg så är ett tecken på nedbrytning hos filmbaser med färg att färgämnen börjar blekna. Detta kan dock ske utan att själva filmbasen börjar brytas ned då även färgämnen som används till filmbaserna har kort hållbarhet om de inte förvaras kallt och torrt (Riksarkivet 2020, s. 31).

Åtkomst och bevarande går i arkivvärlden hand i hand. Utan en möjlighet att ta del av arkivhandlingar blir övriga arkivaspekter - förvärvning, förteckning och bevarande - meningslösa. Vad gäller skriftliga dokument handlar åtkomsten huvudsakligen om en förståelse för paleografi och en möjlighet att kunna läsa text. Åtkomst till analog film handlar däremot även om en möjlighet att kunna projicera filmen. Detta pointeras av Leenke Ripmeester (2025) som menar att biografer inte längre projicerar analog film utan detta är något som huvudsakligen sker på filmarkiv (s. 67). Bevarandearbetet med analog film har länge förlitat sig på kunskap och material inom filmindustrin, men denna kunskap håller på att försvinna i takt med en ökade digitisering. Wengström menar att även åtkomsten till filmlager och fotokemiska laboratorier försvinner i takt med den förändrade filmmarknaden (Wengström 2013, s. 126).

Analog film slits lite varje gång den spelas upp. Detta gör det, enligt Giovanna Fossati (2018), nödvändigt att arkivarier använder sig av duplicering som en metod i bevarandet av analog film (s. 97). Genom duplicering skapas en visningskopia som kan spelas upp och slitas medan originalfilmen kan bevaras i arkivet. Enligt Fossati bör dessa två exemplar bevaras på olika platser för att säkerställa långsiktigt bevarande (Fossati 2018, s. 91). Detta stöds av Jon Wengström (2012) som exemplifierar detta med att man i Sverige började duplicera äldre svenska stumfilmer redan på 1960-talet, tidigt sett till ett internationellt perspektiv (s. 163). Denna duplicering genomfördes då dessa äldre stumfilmer var gjorda på brandfarliga nitratfilm innan man upptäckt hur denna film bör bevaras korrekt. När filmen hade duplicerats till en mer stabil bas så gallrades originalet vilket har lett till att en stor del av den äldre svenska filmhistorien inte längre finns kvar i sin originalform (Wengström 2012, s. 163).

2.3. Magnetband

Magnetband finns som lagringsmedium för både ljud och bild samt för enbart ljud. Dessa två typer fungerar på liknande principer men då fokuset för denna uppsats ligger vid analogt fotografiskt material kommer denna del huvudsakligen fokusera på videoband.

Som John W. C. van Bogart (1995) beskriver så består magnetband av ett tunt band med magnetiska partiklar som lagrar information (s. 6). Vilket material som själva bandet består av beror på vilken tid bandet kommer ifrån. Äldre magnetband från 1940- och 1950-talen bestod av cellulosacetat medan man från 1960-talet och framåt började använda en polyesterbas, samma material som användes till de tidigare nämnda filmnegativen (van Bogart 1995, s. 8). Som följd av detta är magnetbanden därmed av risk att drabbas av liknande nedbrytningsprocesser som filmbaser av samma material, exempelvis det tidigare nämnda "vinägersyndromet". Utöver detta är magnetband även mycket känsliga för magnetism då det är genom denna process som informationen har skrivits på bandet. Genom att utsätta ett magnetband för magnetism riskerar detta att förändra det magnetiska lagrets egenskaper vilket kan resultera i informationsförlust (van Bogart 1995, s. 6). I en rapport till National Endowment for the Humanities framhävs att magnetband är mycket känsliga och har en relativt kort livslängd som generellt varierar på mellan 10 och 30 år (National Endowment for the Humanities 2006, s. 6). Detta går att jämföra med de tre tidigare nämnda analoga filmbaserna som enligt Fossati kan ha

en livslängd på upp till flera hundra år om de bevaras under rätt förhållanden (Verstraten & Fossati 2018, s. 207)

Cusumano, Mylonadis & Rosenbloom (1992) lyfter att något som försvårar bevarandet av magnetband är den skillnad i format som uppstod under 1970-talet vad gäller videoband mellan huvudsakligen Sonys Betamax och JVCs VHS (Video Home System) (s. 1). Som nämns i delen om *Film* har det även tidigare funnits formatskillnader men 35 mm film från ett företag är kompatibel med alla 35 mm kameror och går att spela upp på all 35 mm projektorer. Videokrigen mellan formaten Betamax och VHS resulterade i att deras respektive videoband kräver en kompatibel videobandspelare, det går helt enkelt inte att spela upp ett VHS band i en Betamaxspelare eller vice versa. Att spela upp videoband kräver därmed mer teknisk utrustning än för att spela upp analog film. Detta gäller dock huvudsakligen videoband från 1970-talet då VHS-formatet snabbt fick överhand på marknaden för att sedan dominera in på 1990-talet (Cusumano, Mylonadis & Rosenbloom 1992, s. 27).

Magnetband bevaras enligt Riksarkivet idealt vid en temperatur på $\leq 18^{\circ}\text{C}$, men inte under 8°C då detta kan leda till att bandens smörjmedel avsöndras, och med en relativ luftfuktighet på 15%-50% vid lägre temperaturer men inte över 30% vid 18°C (RA-FS 2025:2 s. 6). Här är Lavédrine enig med Riksarkivets rekommendationer men specificerar det stora intervallet av relativ luftfuktighet. Vid högre temperaturer (20°C) anser Lavédrine att luftfuktigheten bör vara lägre, runt 20%-30%, medan luftfuktigheten kan nå de övre delarna av Riksarkivets intervall vid lägre temperatur (8°C) (Lavédrine 2003, s. 199). Detta stöds ytterligare av John W. C. Van Bogart som menar att en temperatur på 15°C ($\pm 3^{\circ}\text{C}$) med en luftfuktighet på maximalt 40% är idealt för bevarandet av magnetband (van Bogart 1995, s. 20). En temperatur som överensstämmer med både Riksarkivet och Lavédrine men med en högre luftfuktighet. Van Bogart menar även att bevarande vid en temperatur på $>23^{\circ}\text{C}$ riskerar att leda till att bandet förvrängs eller att de olika lagerna band klibbar ihop sig på rullarna (van Bogart 1995, s. 19). Genom att bevara magnetbanden vid en luftfuktighet på över 70% riskerar även magnetband att absorbera fukt från luften vilket leder till att bandet expanderar och den magnetiskt lagrade informationen kan förvrängas (van Bogart 1995, s. 19). Utöver detta rekommenderar Riksarkivet att man vid bevarande av magnetband identifierar tillverkaren av bandet och även följer deras specifika rekommendationer rörande skötsel och underhåll (RA-FS 2013:2, s. 4).

Då magnetband är så sköra rekommenderar Bogart att dessa, precis som i fallet med analog film, bör dupliceras i den mån det går. Detta då informationen på bandet inte går att komma åt om bandet skulle brytas ned eller skadas, men även om materialet skulle bli felplacerat (van Bogart 1995, s. 14).

3. Teori

Uppsatsens teoretiska ramverk kommer att bestå utav en kombination av institutionell teori samt postmodernistisk arkivteori. Dessa två teorier kommer först att presenteras individuellt för att sedan exemplifiera hur dessa kommer att operationaliseras inom ramen för uppsatsens analys och resultat.

3.1. Institutionell teori

Enligt Ulla Eriksson-Zetterquist (2009) ämnar den institutionella teorin att belysa hur institutioner agerar och varför, hur de förhåller sig till sin omgivning samt hur och varför institutioner förändras och utvecklas (s. 5). Inom institutionell teori finns det ingen direkt övergripande definition för vad en institution är, dock kan det sägas att institutioner växer fram som fenomen ur människors upprepade samspel med varandra i försök att tillgodose deras diverse behov (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 14). Exemplifierat för arkivvärlden kan dessa behov anses vara till exempel bevarande och förmedling av handlingar. När människor agerar kollektivt formas strukturer och processer som sedan blir självklara och normaliserade (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 62). Dessa strukturer är ofta gemensamma för branscher och kan därmed sträcka sig över geografiska gränser. Detta leder till att praktiker på institutioner inom samma bransch kan ha en tydlig homogenitet såväl nationellt som internationellt (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 64). I arkivvärlden kan detta bland annat yttra sig i form av gemensamma strukturer för arkivredovisning såsom allmänna arkivschemat eller förhållandet till proveniens.

Då en institutions överlevnad delvis beror på en kombination av att kunna anpassas till och bli legitimerad av omgivande institutioner leder detta till att institutionernas formella struktur liknar varandra mer och mer över tid. De blir isomorfa. Institutioner agerar därmed inte helt oberoende av andra institutioner utan agerar på ett så kallat organisationsfält. Begreppet organisationsfält syftar på att omgivningen skapas av och skapar institutioner (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 71). Organisationsfältet kan utgöras av industrier eller verksamheter inom en och samma bransch, till exempel arkivbranschen, och kan urskiljas ur både en nationell och en internationell kontext (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 72). Arkivinstitutioner existerar inte i ett vakuum utan det finns företag som säljer exempelvis arkivbeständigt material eller system för diarieföring och dokumenthantering. Genom att institutioner agerar på organisationsfältet påverkar de varandra genom

kulturella och normativa processer, även om institutionerna inte har direkt kontakt med varandra. Genom att institutioner interagerar på samma fält blir dessa mer och mer homogena i sina praktiker (Eiksson-Zetterquist 2009, s. 72. Fältets fokus ligger därmed vid institutioner och deras omgivning samt hur relationer mellan institutioner ger upphov till olika processer, praktiker och meningsskapande. Den enskilda institutionen påverkas på så sätt inte nödvändigtvis genom direkta interaktioner med enstaka institutioner utan snarare genom förändringar på det organisatoriska fältet i stort. Ett exempel på denna indirekta påverkan inom arkivvärlden kan vara övergången från användning av allmänna arkivschema till en verksamhetsbaserad arkivredovisning, något som har lett till en förändring även hos arkivinstitutioner utan ett lagstadgat krav att ändra sin arkivförteckning.

Något som bidrar till en homogenisering på fältet utöver enbart interaktioner är formandet av olika standarder. Dessa standarder upprättas av individer och institutioner som anses veta vad som är ”bäst” för övriga aktörer aktiva på samma fält (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 142). Trots att dessa standarder ibland kan beskrivas som frivilliga och att det inte kan utkrävas sanktioner av institutioner som inte följer dessa menar Eriksson-Zetterquist att standarder fungerar som indirekta verktyg genom vilka institutioner aktiva på ett visst fält styrs och kontrolleras (Eriksson-Zetterquist 2009, s. 142–143). Dacin, Goodstein och Scott (2002) menar att enstaka individer aktiva inom ett fält därmed inte är passiva åskådare utan snarare aktiva deltagare som tolkar och anammar skeenden på fältet samtidigt som de är drivande krafter bakom förändring samt utveckling av fältet över tid (s. 47). Godtagande av standarder blir därmed ett ytterligare led i den homogeniseringsprocess som institutioner genomgår i sökandet efter legitimitet. Dessa standarder kan vara av varierande karaktär och förändras över tid i förhållande till samtidens förändrade fokus. I arkivvärlden kan det röra sig om förändringar i juridiska ramverk såsom arkivlagen eller offentlighets- och sekretesslagen, arkivariens förändrande yrkesidentitet, etiska förhållningssätt till dokumentation eller förändringar i användning av materiella resurser. Fältet påverkas på så sätt från många olika håll och kanter genom olika krafter, även krafter aktiva på andra fält.

Ytterligare något som påverkar fältet och omfamning av standarder är olika institutioners varierande nivåer av legitimitet. DiMaggio och Powell (1983) menar att institutioner lättare formas efter en annan institution som anses besitta en högre nivå av legitimitet (s. 152). Denna institution har därmed större kraft genom vilken den kan påverka fältet och dess omgivande institutioner. I den svenska arkivvärlden

besitter Riksarkivet generellt mer legitimitet än till exempel ett mindre kommunarkiv och har därmed större möjlighet att påverka det svenska arkivfältet. Det är viktigt att ha i åtanke att inte allt som är gångbart för enstaka individuella institutioner nödvändigtvis är gångbart för alla institutioner aktiva på hela fältet men det faktum att något blir normativt på fältet ökar sannolikheten att det antas av fler institutioner (DiMaggio & Powell 1983, s. 148).

Den institutionella teorin anser jag därmed vara mest lämpad för den del av denna uppsats syfte att problematisera och jämföra kommunarkivariens arbete med bevarandet av analogt fotografiskt material mellan urvalet av arkivinstitutioner som kommer att beröras i denna uppsats. Denna teori kommer därmed att operationaliseras inom ramen för denna uppsats analys och resultat som ett hjälpmedel för att tydliggöra hur arkivinstitutionerna förhåller sig till arkivfältet genom bland annat nyttjandet av riktlinjer och standarder. Detta återkopplar till den frågeställning som berör jämförelsen mellan de faktiska bevarandeförhållandena mot de ideala bevarandeförhållandena genom att undersöka och synliggöra de faktorer som påverkar möjligheterna att efterlikna de ideala förhållandena. Den institutionella teorin bidrar även till att kunna identifiera de aktörer som är aktiva på det kommunala arkivfältet samt hur dessa påverkar arkivarien i dennes yrkesutövning.

3.2. Postmodernistisk arkivteori

Enligt Samuel Edquist (2019) innebär en postmodernistisk syn på arkiven att dessa institutioner är sociala konstruktioner där urvalet av handlingar för slutarkivering påverkas av olika maktaspekter (s. 21). Enligt den postmodernistiska arkivteorin anses arkivbildningen därmed inte vara en objektiv och neutral process. Postmodernismens inflytande på arkivarier har varit en del av den större processen genom vilken arkivarierollen har gått från att ha ett tydligt fokus på bevarande och vårdnad av handlingar till en mer aktivt deltagande roll genom vilken marginaliserade röster lyfts fram och får ta större plats i det framtida historiska källmaterialet (Edquist 2019, s. 23–24). Postmodernismen belyser därmed arkivariens makt att påverka utformandet av framtida arkivbestånd, och genom detta även historieskrivningen. Detta sker genom att lyfta frågor som rör bland annat värdering, bevarande och gallring. Postmodernismen är följaktligen både mångfacetterad och bred. För att avgränsa den inom ramen för denna uppsats kommer den teoretiska utgångspunkten ligga hos den ledande arkivteoretikern Terry Cook i kombination med Joan M. Schwartz.

Terry Cook menar att postmodernismens fokus ligger i att framhäva mångfalden i mänsklighetens historia och ämnar därmed att vidga arkivets fokus från makthavare till att även inkludera marginaliserade röster (Cook 2001, s. 17). Detta för att arkiven ska bli mer representativa för historien och dess många olika röster och skikt. Postmodernister, enligt Cook, hävdar att historia är något som konstruerats av makthavare för att säkerställa och stärka sina politiska och sociala positioner (Cook 2001, s. 16). Detta förstärks ytterligare då arkivinstitutioner genom tiderna inte bara har samlat in handlingar utan även medvetet rensat, rekonstruerat och gallrat bland dessa handlingar för att tjäna en rad olika syften (Cook 2001, s. 26). Cook menar att arkivarien har haft makten att bestämma vad som ska och inte ska bevaras och genom detta aktivt bidragit till att konstruera det kollektiva minnet (Cook 2012, s. 108). De handlingar som i dagsläget bevaras i arkiven har således inte bevarats genom en helt objektiv och opartisk yrkesutövning. Denna makt kan utövas både aktivt genom medvetna beslut att gallra eller inte ta emot vissa handlingar men kan även ske passivt genom att handlingar inte bevaras så som de bör och därför riskerar att självgallras över tid.

Joan M. Schwartz menar att trots att visuellt material i arkiv kan anses besitta både ett historiskt och ett informativt värde behöver detta inte nödvändigtvis innebära att det ses som arkivmaterial på samma sätt som skriftliga handlingar (Schwartz 2002, s. 146). Genom de val en arkivarie gör i sin yrkesutövning i förhållande till bland annat standarder och språkbruk marginaliseras olika materialtyper medan andra privilegieras (Schwartz 2002, s. 147). Schwartz menar att arkivariens arbetssätt har ett för stort fokus på handlingarnas innehåll, ett förhållningssätt grundat på ett historiskt arbete med huvudsakligen skriftliga handlingar men som inte går att naturligt överföra till visuellt material. Fokuset på innehåll anser Schwartz hindrar arkivarier från att se det visuella materialets funktionella ursprung. Detta leder i sig till att arkivarier misslyckas med att engagera sig fullt i varierande idéer om representation, verklighet, kontext och mening som det visuella materialet kan bidra med (Schwartz 2002, s. 142). Schwartz lyfter hur denna visuella analfabetism, som hon kallar det, inom arkivarieyrket tyvärr även har medfört konsekvenser för användningen av det marginaliserade visuella materialet bland arkivets användare. Schwartz menar att om arkivanvändare misslyckas med att uppskatta värdet av det visuella arkivmaterial, utöver i enbart illustrerande och sekundära syften, är det i hög grad arkivarien som är skyldig till detta som en följd av dennes egen visuella analfabetism, medvetet eller omedvetet (Schwartz 2002, s. 142–143).

Historieskrivandet och arkivvärlden har traditionellt gått hand i hand och båda är utpräglade skriftliga discipliner (Schwartz 2002, s. 144). Dock håller världen på att förändras och i denna nya, digitala, trådlösa värld har den mänskliga kommunikationen inte enbart översatts till elektronisk text, den har även kontinuerligt blivit mer visuell. Schwartz menar därmed att arkivvärlden är i behov av att vända denna marginaliseringsprocess och låta det visuella materialet existera i arkiven på samma villkor som det skriftliga för att minska risken att arkiven blir irrelevanta i en ny tid (Schwartz 2002, s. 170).

Då en del av uppsatsens syfte består av att bidra med kunskap kring hur arkivarier vid mindre kommunarkiv i Skåne problematiserar sitt bevarandearbetet med analogt fotografiskt material anses den postmodernistiska arkivteorin vara mest lämpad för detta åtagande. Denna teori kommer att operationaliseras genom att Cooks tankar om marginaliserade röst i arkivet appliceras på Schwartz tankar om det marginaliserade visuella materialet. Detta för att belysa den makt som arkivarien besitter över arkivet och dess handlingar gällande bland annat gallring och hur man väljer att arbeta med det fotografiska materialet. Detta arbete är en form av maktutövning och anknyter därmed till den del av syftet och frågeställningen som rör arkivariernas arbetssätt samt tankar kring detta arbete.

Genom att kombinera dessa två teorier, institutionell teori och postmodernistisk arkivteori, skapas ett teoretiskt ramverk som ämnar att täcka hela uppsatsens syfte att bidra med kunskap om bevarandearbetet av analogt fotografiskt material vid ett urval av mindre kommunarkiv i Skåne samt hur detta arbete problematiseras av arkivarien. Detta ramverk kommer att operationaliseras genom uppsatsens analys och resultat för att bland annat synliggöra den makt som arkivarierollen innehar över arkivet och på vilka sätt detta yttrar sig i förhållande till bevarandet av analogt fotografiskt material. Det teoretiska ramverket bidrar även till att identifiera de aktörer som är aktiva på arkivfältet i de berörda kommunerna samt de faktorer som påverkar arkivarien i dennes yrkesutövning.

4. Metod

4.1. Intervjuer

Uppsatsens frågeställning har undersökts genom semi-strukturerade intervjuer med arkivarier på mindre kommunarkiv i Skåne. Semi-strukturerade intervjuer anses, enligt Ahrne och Svensson (2011) vara den mer lämpade metoden för att skapa en nyanserad och bred bild av institutioner och deras beslutsfattande i jämförelse med att till exempel enbart utgå från ett standardiserat frågeformulär (s. 40). Detta stöds även av Alan Bryman (2002) som menar att semi-strukturerade intervjuer tillåter en större frihet vad gäller den ordning frågor ställs på, formulering av följdfrågor samt fördjupning av svar (s. 301). Ahrne och Svensson menar att kvalitativa metoder kan vara mer lämpade än kvantitativa metoder för att utröna fenomen som tankar, intentioner och beslutsfattande då dessa fenomen kan vara svåra att mäta trots att deras existens går att konstatera (Ahrne & Svensson, 2011, s. 12). Ahrne och Svensson lyfter även att användandet av intervjuer generellt är en passande metod för att skapa en bild av individers upplevelser samt förhållanden som förekommer i specifika miljöer, till exempel på en specifik arbetsplats (Ahrne & Svensson, 2011, s. 36). Mitt val att använda mig av kvalitativa metoder är därmed grundat i uppsatsens syfte att utröna både praktiska arbetssätt men även mer personliga erfarenheter och åsikter som hade varit svårare att nå genom kvantitativa metoder. Att specifikt använda mig av semi-strukturerade intervjuer anser jag därmed mest förenligt med uppsatsens frågeställning, speciellt vad gäller frågeställningen rörande arkivariens arbetssätt och hur detta problematiseras av arkivarien själv.

Det ursprungliga målet för uppsatsen var att genomföra fyra till fem intervjuer, dock visade det sig under arbetets gång vara svårt att komma i kontakt med villiga intervjupersoner utan att påverka urvalskriterierna vilket i sig hade ändrat uppsatsens syfte. Vissa kontaktade arkiv avböjde medverkan men en majoritet av de kontaktade arkivinstitutionerna svarade helt enkelt inte då de kontaktades via mejl. Detta resulterade i att tre intervjuer genomfördes, dock med fyra intervjupersoner. Två av intervjupersonerna var nya på sina respektive arbetsplatser och kunde därmed inte svara på alla frågor som ställdes, ibland kunde uteblivna svar även vara ett resultat av att materialet i fråga inte förekom på arkivet. Trots detta anser jag att alla intervjuerna var givande överlag och lade en god grund för analysens empiri. Detta då en majoritet av frågorna kunde svaras på och intervjuerna gav en tydlig bild av arkivariernas arbetssätt och tankegångar.

Kontakten med arkivarierna inleddes via mejl där uppsatsens syfte beskrevs samt intervjupersonens rättigheter i förhållande till intervjuerna och uppsatsen i stort. Innan intervjutillfället bokades in informerades intervjupersonen ytterligare om uppsatsen. Detta skedde bland annat genom att en intervjuguide (se bilaga 1) och samtyckesblankett (se bilaga 2) skickades till intervjupersonen. Dessa blanketter delades ut till intervjupersonerna innan intervjutillfället för att intervjupersonen skulle ges tid att läsa igenom all relevant information rörande uppsatsens syfte och genomförande samt deras egna rättigheter i förhållande till denna. Att skicka intervjuguiden i förväg ämnade även att underlätta för intervjupersonerna då vissa frågor kunde kräva förberedelser, till exempel frågor om specifika temperaturer. Intervjuguiden fungerade under intervjuerna som en minneslista över de frågor som skulle ställas men följderna och den specifika formuleringen av frågorna kunde variera mellan intervjuerna (Bryman 2002, s. 3304–305). Detta underlättade flödet i genomförandet av de individuella intervjuerna samtidigt som det underlättade för analysen av intervjuernas innehåll.

Förutom den första intervjun, som utfördes i en lokal på Lunds universitet, utfördes de resterande två på intervjupersonernas respektive arbetsplatser. Genom att utföra intervjuerna på intervjupersonens arbetsplats gavs vederbörande möjligheten att välja en plats där de kunde känna sig bekväma och där övrig personal inte kunde höra vad som skulle komma att sägas under intervjun (Bryman 2002, s. 306).

Intervjupersonerna var medvetna sedan den första kontakten att intervjun skulle komma att spelas in för att sedan transkriberas. Att spela in intervjuer är ett viktigt tillvägagångssätt för att kunna fånga intervjupersonernas egna formuleringar samtidigt som det underlättar för den som leder intervjun att lägga sitt fokus på det som sägs under intervjun och därmed vara mer närvarande i stunden (Bryman 2002, s. 306). Under loppet av intervjuerna förde jag anteckningar för att till exempel notera speciellt intressanta svar eller mina egna tankar i stunden. Av de två intervjuer som utfördes på vederbörandes arbetsplats fick jag efter intervjun även en rundtur i arkiven som ledde till fördjupande av sådant som berörts under intervjun men det dök även vid dessa tillfällen upp ny information som inte hade förekommit under den formella intervjun. Att intervjupersoner fortsätter tala efter att inspelningen avslutats är inte ett ovanligt fenomen, dock fungerar det inte alltid att sätta på inspelningen igen och återuppta den formella intervjun (Bryman 2002, s. 312). Trots att denna information därmed inte har uppstått under den formella och inspelade delen av intervjun har jag ändå valt att ta med den i den mån jag anser

att den är relevant för analysen. Detta då dessa mer informella stunder trots allt har varit starkt kopplade till intervjutillfället.

Då universitetet har en AI-tjänst som kan transkribera från ljudfiler, som de som uppstod under intervjutillfällena, fanns detta med i samtyckesblanketten för intervjupersonerna att godkänna användandet av eller inte. Detta ansåg jag var bra att ha med då användning av AI kan vara kontroversiellt för vissa personer och jag ville vara fullt transparent med de möjliga sätt som ljudfilen från intervjun kunde komma att behandlas på. Transkriberingen skedde dock för hand och inte med hjälp av denna AI-tjänst då detta inte ansågs nödvändigt.

4.2. Urval

Urvalet för uppsatsens undersökning är mindre kommunarkiv i Skåne. Detta urval har utgått från Skånska kommuners befolkning enligt Statistiska centralbyråns befolkningsstatistik (SCB). Utefter denna statistik identifierades medianvärdet för befolkning i en skånsk kommun varefter ett antal kommuner under detta värde kontaktades. Något som skapar ett problem för kvalitativ forskning överlag, inte minst denna studie då underlaget är tämligen smalt, rör den grad som en studie är representativ för andra miljöer (Bryman 2002, s. 258). Underlaget för denna uppsats är därmed inte nödvändigtvis tillräckligt för att bli representativt för kommunarkiv överlag utan är snarare enbart en representation för hur de undersökta fenomenen ter sig på de berörda arkiven. Den tidigare forskningen har i stor utsträckning berört arkivarier med spetskompetens eller större kulturarvsinstitutioner som har unika förutsättningar för bevarande. Detta i kombination med att det i arkivutredningen från 2025 framkom att mindre kommunarkiv i vissa fall anser sig själva stå inför en utmaning vad gäller den kommunala arkivhanteringen ledde till valet att avgränsa mig till mindre kommunarkiv. Genom avgränsningen till mindre kommunarkiv, institutioner som inte förekommer lika mycket i den tidigare forskningen, ämnar denna uppsats därmed att fylla en kunskapslucka rörande bevarandet av analogt fotografiskt material. Valet av Skåne som geografisk avgränsning uppstod då denna begränsning underlättar utförande av intervjuer på plats. Enligt Anthony et al. finns inte mycket forskning som väger intervjuer gjorda digitalt mot intervjuer gjorda fysiskt på plats. Av den existerande forskningen verkar dock de främsta deltagarna, speciellt de över 40 år, att föredra att hålla intervjuer på plats (Anthony et al. 2025, s. 9). Valet att genomföra intervjuer fysiskt på plats eller digitalt på distans verkar dock inte påverka kvaliteten av den insamlade empirin utan snarare påverka hur intervjuobjektet känner sig under intervjuens gång (Anthony et al. 2025, s. 9). Att

genomföra intervjuerna på plats underlättade även inspelningen av dessa med den diktafon jag fick låna av min handledare.

4.3. Etik och samtycke

Användandet av intervjuer som metod kan medföra en rad etiska aspekter som bör tas i åtanke, både innan och under arbetets gång. Ida Hughes Tidlund och Elin von Unge (2025) menar att etik är särskilt viktigt att ha i beaktning för forskning som bedrivs med kvalitativa metoder då de anser att dessa metoder kan leda närmre in på forskningspersonernas privata arena jämfört med kvantitativa metoder (s. 58–59). Det finns många olika sätt genom vilka intervjupersonen kan ta skada under loppet av en undersökning. Detta kan röra både brist på samtycke och information samt inskränkningar av intervjupersons privatliv (Bryman 2002, s. 443). Då det är av ytterst vikt att intervjuerna sker både frivilligt och på väl informerade grunder har jag i ett tidigt skede i min kontakt med intervjupersonerna skickat med en samtyckesblankett. Denna blankett skrevs sedan under av intervjupersonen på plats innan intervjun inleddes. Detta skedde för att säkerställa att intervjupersonen skulle ha läst igenom blanketten och tagit del av den information som delgavs i denna. Denna blankett utformades för att säkerställa att intervjupersonerna skulle vara väl informerade om bland annat uppsatsens syfte och deras egna rättigheter i förhållande till denna.

För att undvika att intervjupersonerna ska kunna identifieras kommer varken dessa eller de institutioner de arbetar på att figurera vid namn i uppsatsen. Det kan dock vara svårt att fullkomligt säkerställa detta då exempelvis vissa relevanta fenomen kan vara säregna för en specifik arbetsplats. Pseudonymiserade uppgifter, likt de som förekommer i uppsatsen, innebär att personuppgifterna i fråga har ersatts med till exempel en kod som genom kompletterande uppgifter gör det möjligt att identifiera personerna i fråga. Med stöd i GDPR anser Integritetsskyddsmyndigheten att pseudonymiserade uppgifter fortfarande är personuppgifter, till skillnad från exempelvis anonymiserade uppgifter (Integritetsskyddsmyndigheten 2022). I de delar av uppsatsens analys och resultat som bygger på en jämförelse mellan institutioner är det nödvändigt för läsaren att kunna skilja på institutionerna i fråga, något som kan försvåras avsevärt om denna information anonymiseras. Genom att istället använda mig av pseudonymisering kan denna del fullföljas utan att påverka analysens läsbarhet samtidigt som risken att intervjupersonerna i fråga kan identifieras förminskas. Detta speciellt då endast jag och min handledare har tillgång till den nödvändiga kompletterande

informationen som möjliggör identifiering. All information som berör intervjupersonernas personuppgifter, utöver de som finns med i den slutgiltiga uppsatsen, kommer även att gallras vid uppsatsens godkännande. Detta sker i enlighet med uppsatsens instruktioner och står även med i den medskickade samtyckesblanketten.

4.4. Analys

Uppsatsens analysdel är tematiskt uppdelade efter tre teman: arkivlokalerna, arkivsamlingarna och arbetssätt. Denna tematiska uppdelning skapades efter att intervjuerna genomförts och transkriberats. Efter detta läste jag noggrant igenom dessa och identifierade de tre ovannämnda teman som jag ansåg skulle underlätta både skrivandet och läsbarheten av analysen. Genom att analysens tematiska indelning identifierades utefter det empiriska materialet som skapades genom de genomförda intervjuerna antar analysen en induktiv karaktär, enligt Alvinus, Borglund och Larsson (2023). Detta är i motsats till en analys av en deduktiv karaktär där analysens tematiska indelning annars hade varit förutbestämd innan en genomgång av det empiriska materialet hade inletts. Efter den tematiska indelningen hade genomförts identifierades resultaten utefter de frågor som ställs under intervjuerna och detta analyserades sedan utefter den tidigare forskningen samt uppsatsens teoretiska ramverk. Resultaten jämfördes även mellan de tre berörda arkivinstitutionerna.

5. Analys och resultat

Den följande delen om analys och resultat är uppdelad i tre tematiska delar: arkivlokalerna, samlingarna samt arbetssätt. Inom varje del presenteras de tre berörda kommunarkiven var för sig men kommer även att ställas emot varandra. Varje tematisk del avslutas med en kortare sammanfattning.

5.1. Arkivlokalerna

5.1.1. Arkiv 1

Vid det första kommunarkivet som berörs i denna uppsats arbetar en kommunarkivarie själv på heltid som sedan tidigare har en utbildning som bland annat innefattar 60 högskolepoäng i arkivvetenskap. Vid intervjutillfället hade kommunarkivarien innehaft sin tjänst i tre månader. Intervjun med kommunarkivarien utfördes den 19/2–26 i ett grupprum på Lunds universitet. Det första kommunarkivet består av fem separata arkivlokaler för slutarkivering samt fem närarkivlokaler. Det förekommer även ett antal arkivskåp kopplade till kommunens olika förvaltningar. Enligt kommunarkivarien ansågs dessa arkivlokaler, vid intervjutillfället, vara tillräckliga för att fullfölja kommunens arkivuppdrag.

Miljön i kommunens arkivlokaler utgår från Riksarkivets föreskrifter rörande arkivlokaler. Temperaturen i slutarkivlokalerna ligger på 18°C och överensstämmer därmed med Riksarkivets rekommendationer för bevarandet av pappershandlingar samt svart-vit polyesterfilm (RA-FS 2025:2, s. 6). Angående luftfuktigheten kunde inte kommunarkivarien svara på vilka procent lokalerna ligger på eftersom denne inte själv hade varit med och kalibrerat de maskiner som styr dessa värden. Lokalerna för slutarkiven ligger i kommunhusets källare vilket medför en mer reglerad nivå av både temperatur och luftfuktighet än närarkivlokalerna. Arkivlokalerna är dock utrustade med bland annat fuktvarnare som varnar om nivåerna blir för höga. Närarkivlokalerna är till skillnad från slutarkivlokalerna inte placerade i källaren och miljön i dessa har visat sig vara svårare att reglera än miljön förekommande i slutarkivlokalerna. I närarkivlokalerna förekommer en variation av nivåerna på både lufttemperaturen och luftfuktigheten, båda variabler som återkommande anses bli för höga av kommunarkivarien. Närarkivlokalerna är utsedda med mätinstrument genom vilka kommunarkivarien har kunnat konstatera

att lokalerna blir varmare över helgerna. Detta har lett till en misstanke om att ventilationen till närarkivlokalerna stängs av under helgerna när personalen inte längre rör sig i de omgivande lokalerna.

Som en följd av att kommunarkivet hyr de lokaler i kommunhuset där både närarkiv- och slutarkivlokalerna förekommer besitter kommunarkivarien en begränsad möjlighet att påverka hur dessa lokaler sköts. Kommunarkivarien är därmed inte ensam aktör på det förekommande arkivfältet i kommunen utan påverkas av hur exempelvis fastighetsägaren sköter den fastigheten arkivet hyr arkivlokalerna i. Det har tidigare förekommit en fuktskada i en av kommunens närarkivlokaler men detta ska inte ha angripit några av de handlingar som bevarades i lokalen. Som följd av fuktskadan var kommunarkivarien och talade inför kommunstyrelsen rörande hur arkivlokaler och dess miljö bör utformas. Det har upprättats en åtgärdsplan för arkivet genom vilken bland annat miljön i arkivlokalerna berörs. I samband med upptäckten av den tidigare nämnda avstängningen av ventilationen till närarkivlokalerna är det nu upp till kommundirektören att ta ett beslut för hur dessa lokaler ska behandlas framöver. Precis som fastighetsägaren är en aktör på arkivfältet är därmed kommunstyrelsen och kommundirektören två ytterligare aktörer på fältet som kommunarkivet har direkt kontakt med och som i vissa fall har mer makt att påverka arkivet än vad kommunarkivarien har.

5.1.2. Arkiv 2

Vid det andra kommunarkivet som berörs i denna uppsats arbetar två personer varav en är kommunarkivarie. Kommunarkivarien har en examen från ABM-programmet i Lund med inriktning på arkivvetenskap och hade vid intervjutillfället arbetat heltid vid kommunarkivet i tre år. Den andre arkivarien har i början av 2000-talet gått en tre veckors utbildning via det tidigare landsarkivet och har efter 20 år vid arkivet gått ner till att arbeta deltid. Intervjun utfördes på vederbörandes arbetsplats den 25/2–26 med båda arkivanställda närvarande. Detta kommunarkiv består av tre separata slutarkivlokaler samt fyra närarkivlokaler. Arkivlokalerna ansågs inte vid intervjutillfället som tillräckliga för att fullfölja kommunens arkivuppdrag, speciellt i förhållande till närarkivlokalerna. Då kommunen endast har fyra lokaler för närarkivering har inte alla de kommunala verksamheterna tillgång till adekvat förvaring av de handlingar som de bör bevara ute i verksamheten. Detta har lett till att det över tid har uppstått en ovana bland vissa kommunala verksamheter att överlämna gallringsbart material till slutarkivet då man varken har plats eller resurser att bevara eller ordna dessa i närarkivlokalerna.

Enligt kommunarkivarien är arkivlokaler i kommunen optimerade för bevarandet av papper. Både vad gäller temperaturen och luftfuktigheten i arkivlokalerna försöker man vid kommunarkivet hålla sig till Riksarkivets föreskrifter. Detta trots att rekommendationerna inte alltid går att applicera på kommunarkivet då man inte besitter de nödvändiga förutsättningar som krävs för att uppnå dessa rekommendationer. Detta överensstämmer med hur DiMaggio och Powell menar att standarder eftersträvas som ett direkt resultat av en institutions strävande efter legitimitet trots att tillgängliga resurser inte nödvändigtvis gör det möjligt för alla institutioner att uppnå dessa (DiMaggio & Powell 1983, s. 148). Vid detta kommunarkiv har man, precis som vid arkiv 1, inte någon större möjlighet att påverka miljön i de befintliga arkivlokalerna. Vad gäller slutarkivlokalerna så rör sig temperaturen inom ett intervall mellan ca. 18–22°C. Riksarkivet rekommenderar en så stabil temperatur som möjligt och i de fall variationer förekommer så rekommenderas det att detta inte ligger på mer än 3–5°C (RA-FS 2025:2, s. 6). Slutarkivlokalernas variation ligger därmed precis i den övre gränsen av rekommendationen för variation i lufttemperatur. Faktorer som påverkar variationer i temperaturen i slutarkivlokalerna är exempelvis om personalen befinner sig i lokalerna under en längre tid eller väderförhållanden då det ofta kan bli varmare i arkivet under sommarmånaderna. Även luftfuktigheten påverkas av säsongen eller om personalen befinner sig i lokalerna under en längre tid. Det senaste vinterhalvåret hade luftfuktigheten i den största av de tre slutarkivlokalerna varit ovanligt låg, runt 17% och därmed betydligt lägre än de rekommenderade 35% för papper (RA-FS 2025:2, s. 6). Slutarkivlokalerna är utrustade med en avfuktare som dock är väldigt högljudd vilket leder till att denna inte så sällan stängs av om personalen ska befinna sig i lokalen under längre perioder, vilket kan medföra att luftfuktigheten tillfälligt ökar under denna tid. Vad denna variation ligger på framkom dock inte under intervjun och det går därmed inte att fastställa om det skulle röra sig inom Riksarkivets rekommenderade intervall på max fem procentenheter (RA-FS 2025:2, s. 6). Miljön i de existerande närarkivlokalerna beror på var dessa är placerad. De närarkivlokaler som ligger ute i förvaltningarna har en luftfuktighet och temperatur som liknar den i de omgivande lokalerna medan de närarkivlokaler som ligger i en källare däremot kan bli kallare än rekommenderat.

5.1.3. Arkiv 3

Vid det tredje kommunarkivet som berörs i denna uppsats arbetade det vid intervjutillfället en vikarierande kommunarkivarie på heltid samt en arkivassistent

på deltid. Den vikarierande kommunarkivarien innehar en examen i arkivvetenskap från ABM-programmet i Lund och hade vid intervjutillfället innehaft sin tjänst vid kommunarkivet i fyra månaders tid. Intervjun genomfördes med den vikarierande kommunarkivarien den 26/3–26 på vederbörandes arbetsplats. Det tredje kommunarkivet består av endast en lokal för slutarkivering medan antalet närarkivlokaler varit svårare att fastställa så ett exakt antal framkom inte genom intervjun. Svårigheten att fastställa antalet närarkivlokaler har uppstått som en följd av två faktorer. Å ena sidan har alla förvaltningar minst en närarkivlokal men vissa förvaltningar är även indelade i olika enheter som var och en kan inneha egna närarkivlokaler, å andra sidan har det tredje berörda kommunarkivet en delad arkivmyndighet där Sydarkivera är arkivmyndigheten för det digitala beståndet och kommunarkivet för det analoga beståndet. Det är dock Sydarkivera som står för tillsynen av både de digitala och analoga bestånden samt tillsyn av närarkivlokalerna. Detta leder till att den vikarierande kommunarkivarien under sin tid vid arkivet inte har kunnat få en tydlig insyn i hur arkiveringen faktiskt sköts ute i kommunens olika verksamheter.

Sydarkivera fungerar därmed som en annan aktiv aktör på arkivfältet som kommunarkivet har direkt kontakt med, dock inte på sådant sätt att man faktiskt får insyn i hur arkiveringen sköts inom den egna organisationen. De digitala handlingarna är ämnade att slutarkiveras hos Sydarkivera men det framkom i en stund utanför den formella intervjun att leveranser enligt kommunarkivarien skedde ytters sällan, enbart om till exempel ett datasystem skulle bytas ut. Detta har lett till att flera år gamla digitala handlingar fortfarande inte har levererats för slutarkivering utan ligger kvar i de olika system som används inom kommunen. Angående frågan om arkivlokalerna ansågs vara tillräckliga i stunden för intervjutillfället så framkom det att personal inom vissa av kommunens förvaltningar har för vana att skriva ut digitala handlingar på papper som sedan levereras till slutarkivet. Det framgick att det var en relativt stor mängd digitala handlingar som skrevs ut då arkivarien ansåg att om detta handlingssätt skulle fortgå så skulle arkivet vara fullt inom ungefär 10 år. Kommunarkivarien hade vid enstaka tillfällen upptäckt silverfiskar i gången utanför slutarkivet men ingen ohyra hade upptäckt inne i arkivet i exempelvis arkivboxar. Förutom detta upplevde kommunarkivarien inte att det fanns några problem med arkivlokalerna i övrigt.

Då kommunarkivarien var relativt ny på sin vikarierande tjänst vid intervjutillfället kunde denne inte svara på hur man hade fastställt temperaturen och luftfuktigheten i arkivlokalerna men konstaterade att dessa nivåer låg på 20°C respektive 30% i

slutarkivet. Denna temperatur är enligt Riksarkivet strax över den rekommenderade nivån för papper, men inte över den maximala temperaturen på 22°C (RA-FS 2025:2 s 6). Luftfuktigheten ligger dock 5 procentenheter under de av Riksarkivet rekommenderade 35% för papper (RA-FS 2025:2, s. 6).

För att sammanfatta har de tre berörda kommunarkiven alltså ett varierande antal lokaler till sitt förfogande för arkivering, både gällande när- och slutarkiv. I fallet med arkiv 3 var det även svårt att fastslå ett exakt antal närarkivlokaler delvis som en följd av att kommunen har en delad arkivmyndighet. Åsikterna om arkivlokalerna ansågs vara tillräckliga för kommunens arkivuppdrag skilde sig mellan de olika kommunarkiven. Vid arkiv 1 ansågs arkivlokalerna överlag vara tillräckliga medan man vid arkiv 2 inte ansåg att närarkivlokalerna var tillräckliga vilket bland annat hade lett till att handlingar levererades inkorrekt till slutarkivet istället för att fortsätta bevaras ute i de kommunala verksamheterna. Vid arkiv 3 ansåg kommunarkivarien det svårt att säga något om lokalerna ansågs tillräckliga då denne inte hade insikt i närarkivlokalernas förutsättningar. Dock står arkiv 3 inför en möjlig framtida platsbrist då det inom kommunen finns en vana att skriva ut digitala handlingar på papper som sedan levereras till arkivet trots att detta tillvägagångssätt inte är nödvändigt.

Beträffande lufttemperaturen i arkivlokalerna så är dessa lika mellan de olika kommunarkiven med ett spann på cirka 18–22°C, med en önskan från arkivarierna att värdet ska ligga runt 18°C. Detta värde överensstämmer med Riksarkivets föreskrifter gällande arkivlokaler i förhållande till bevarandet av papper (RA-FS 2025:2, s. 6). Detta blev tydligt i fallet med arkiv 2 då kommunarkivarien uttryckligen sa att arkivlokalerna i kommunen är optimerade för bevarandet av papper. När det kommer till luftfuktigheten i arkivlokalerna så varierar dessa värden mer mellan de olika kommunarkiven jämfört med temperaturen men med det gemensamma temat att luta mot torr luft.

Vid det första kommunarkivet gick inte luftfuktigheten att fastställa då detta inte var är värde som kommunarkivarien hade kännedom om men vid de två övriga arkiv varierade luftfuktigheten mellan 17% och 30%. Dessa värde ligger under Riksarkivets rekommendationer för bevarandet av papper som har en lägsta rekommenderad luftfuktighet på 35%. Ett annat gemensamt tema vid två av arkiven var att kommunarkivarien inte har makt eller befogenhet att påverka miljön i arkivlokalerna som en följd av att kommunarkivet hyr lokalerna de innehar, speciellt vad gäller närarkivlokalerna. I dessa lokaler varierade värdena både vad

gäller lufttemperatur och luftfuktighet över tid. Hur stor denna variation är var svårt att fastslå vilket gör det svårt att säga om denna variation strider mot Riksarkivets rekommendationer på ett intervall mindre än 3–5°C gällande temperatur eller 5 procentenheter gällande luftfuktighet (RA-FS 2025:2, s. 5–6).

Riksarkivet förekommer återkommande som en aktör som indirekt påverkar hur arkivlokalerna utformas genom kommunarkivens strävan att efterfölja Riksarkivets föreskrifter och rekommendationer som därmed framstår som en institution som besitter en hög nivå av legitimitet. Dock besitter inte kommunarkiven de nödvändiga förutsättningarna både vad gäller tillgängliga resurser eller arkivariens makt för att kunna fullfölja Riksarkivets rekommendationer i förhållande till utformande av arkivlokaler. Riksarkivet framstår därmed som en institution med hög legitimitet och en normgivande kraft som, om förutsättningarna hade förekommit vid arkiven, troligtvis hade lett till att kommunarkiven besatt en mer isomorf karaktär än vad de gjorde vid intervjutillfällena. Kommunarkivariens makt påverkas även av övriga aktörer på arkivfältet, bland annat kan nämnas kommunstyrelsen, fastighetsägare, andra arkivmyndigheter och övriga kommunal verksamhet, som i sitt arbete berör arkivet på ett eller annat sätt.

5.2. Samlingarna

5.2.1. Arkiv 1

Vid det första arkivet bevarades det inte, så vitt kommunarkivarien var medveten om vid intervjutillfället, några magnetband. Det var inte en materialtyp som arkivarien hade sett ute i arkiven och inte heller något som fanns med i arkivförteckningen. Dock ska det sägas att arkivförteckningen vid intervjutillfället inte var heltäckande då det förekommer luckor som kommer beröras djupare i delen om arbetssätt. Analog film var inte heller ett material som förekom i arkivet.

Analoga fotografier är dock något som förekommer i arkivet. Bland annat bevaras skolkataloger från cirka 1960-talet och in på 2000-talet men detta är inte ett material som samlas in längre. Vad som händer med moderna skolkataloger visste inte arkivarien. Vid arkivet bevaras det även en samling påsiktsbilder från 1983 då kungen var på besök i kommunen. De bilder som arkivarien hade kännedom om bevaras i arkivboxar och utsätts därför endast för ljus vid användning. Det framkom dock inte under intervjun om det rörde sig om svart-vita eller färgfotografier. Att kommunarkivet bevarar fotografierna i mörker överensstämmer med Lavédrines

rekommendationer för att sakta ned den hastighet med vilken fotografierna bleknar, speciellt vad gäller färgfotografier (Lavédrine 2003, s. 42–43). Den temperatur på 18°C som kommunarkivaren ämnar hålla arkivlokalerna vid, som berörs djupare i delen om *arkivlokalerna*, är även den i enlighet med Riksarkivets rekommendationerna vad gäller påsiktsbilder i svart-vitt (RA-FS 2025:2 s 6). Om det däremot skulle röra sig om färgfotografier är denna temperatur betydligt högre än Riksarkivets rekommenderade temperatur på $\leq 2^{\circ}\text{C}$ (RA-FS 2025:2, s. 6). Genom att bevara dessa bilder vid en så relativt hög temperatur riskerar dessa bilder att blekna snabbare än om de hade bevarats korrekt vid en lägre temperatur.

Då luftfuktigheten i kommunarkivets lokaler, som berörs mer ingående i den tidigare delen om *arkivlokalerna*, inte gick att fastslå genom intervjun är det svårt att bedöma påverkan detta har på bevarandet av fotografierna. Något som däremot gick att konstatera var att både temperaturen och luftfuktigheten varierade över tid i arkivlokalerna, speciellt i närarkivlokalerna. Vad denna variation låg på och under vilket tidsintervall framkom inte genom intervjuerna och det går därmed inte att avgöra om detta faller inom ramen för Riksarkivets gräns för fluktuationer på 5 procentenheter gällande luftfuktigheten eller 3–5°C gällande temperaturen. Om variationen innebär att dessa gränser överskrids menar Lavédrine att materialet riskerar att återkommande expandera och kontraheras vilket kan leda till deformationer och krackelering av materialet (Lavédrine 2003, s. 84).

En kollega inom kommunen hade nämnt för arkivarien att det potentiellt skulle finnas negativ någonstans i arkivet. Dessa negativ förekommer dock inte i arkivförteckningen och hade inte heller kunnat lokaliseras innan intervjutillfället. Då dessa negativ inte hade kunnat påträffas går det därmed inte att fastställa varken vilken bas dessa är på eller om de är i svart-vitt eller färg. Detta gör det ytterst svårt att veta om detta material bevaras vid en ideal temperatur, eller i övrigt vid fördelaktiga förhållanden, eller inte. Cook lyfter att arkivinstitutioner genom historien medvetet har utövat sin makt genom att gallra och rekonstruera handlingar (Cook 2001, s. 16). Om dessa fotonegativ är en materialtyp som faktiskt förekommer i arkivet och som kollegan har påträffat så har denne bevisligen inte utövat sin makt för att vare sig gallra eller försöka synliggöra detta material i enlighet med offentlighets- och sekretesslagen. Detta material har alltså blivit så marginaliserat att det varken förekommer i arkivförteckningen eller har ansetts vara tillräckligt viktigt för att dess placering i arkivet ska noteras. Detta har i sin tur lett till att arkivarien, som besitter både makt och kunskap om hur detta material ska

och kan synliggöras och bevaras, inte kan lokalisera det för att åstadkomma dessa ändamål.

5.2.2. Arkiv 2

Vid det andra kommunarkivet bevaras det magnetband dock i formen av kassetband vilket ligger utanför ramen för denna uppsats syfte då detta inte är ett visuellt lagringsmedium. Mycket av det fotografiska material som bevaras vid arkivet har inte förtecknats, vilket kommer beröras mer i den nästkommande delen om *arbetssätt*.

Vid arkivet bevaras däremot ett tiotal analoga filmrullar, huvudsakligen från 1950- och 1960-talen. Vissa filmer förekommer som dubletter men endast en av dessa filmer har historiskt använts som ett visningsexemplar. Denna duplicering av materialet har inte gjorts på initiativ av arkivpersonalen vid kommunarkivet vilket visar på att man redan innan arkivering av materialet såg detta som skört och värt att behandla med försiktighet varvid man har valt att skapa två exemplar av samma film som inte har spelats upp, och därmed slitits, i samma utsträckning. Trots att detta inte har skett via kommunarkivet är det ändå en praktik som är i linje med hur Fossati anser att duplicering av analog film bör ske som ett nödvändigt steg för bevarandet av detta material (Fossati 2018, s. 97). Arkivpersonalen har dock digitiserat den analoga filmen, vilket kommer beröras djupare i delen om *arbetssätt*. Den analoga filmen är därmed den, av det fotografiska materialet, minst marginaliserade materialtyp vid detta arkiv då man tidigare har arbetat direkt med detta material i förhållande till både bevarande och tillgängliggörande, dock inte längre i samma utsträckning. Digitiseringen fungerar som ett skydd för den analoga filmen då den slits varje gång den spelas upp vilket nu inte behöver ske genom användning av de digitala kopiorna. De analoga filmerna bevaras i plåtboxar och ligger samlade på samma hylla i arkivet. Då den analoga filmen trots allt har marginaliserats i arkivet hade inte arkivpersonalen kunnat konstatera vilken filmbas dessa filmrullar var på, förutom att det inte skulle röra sig om nitratfilm.

Trots att arkivlokalerna har ett temperaturintervall på 4°C (18–22°C), vilket berörs närmre i delen om *arkivlokalerna*, ligger detta inom Riksarkivets rekommenderade temperatur för bevarandet av svart-vit polyesterfilm och överskrider inte det högsta rekommenderade intervallet lufttemperatur kan fluktuerar inom på max 5°C (RA-FS 2025:2, s. 5–6). Om det däremot skulle röra sig om färgfilm, oavsett bas, så är den nuvarande temperaturen betydligt högre än den rekommenderade gränsen på

2°C (RA-FS 2025:2, s. 6). Om det skulle röra sig om acetatfilm är denna temperatur för hög för att kunna sakta ned filmens nedbrytningsprocess. Genom denna nedbrytningsprocess frigörs ättiksyra som kan skada omgivande material vilket dock inte är ett större problem för detta arkiv då alla filmrullar bevaras i plåtburkar. Något som dock kan bli ett problem är att denna nedbrytningsprocess leder till att basen krymper och veckar sig samt att ättiksyran påverkar filmbasens PH-värde vilket kan ändra filmens färgkaraktär (Riksarkivet 2020, s. 28). Vad gäller luftfuktigheten på 17%, som berörs i delen om *arkivlokalerna*, så är denna lägre än de rekommenderade nivåerna för luftfuktighet, oavsett vilken bas det skulle röra sig om (RA-FS 2025:2 s. 6). Om filmen i fråga skulle vara acetatfilm så skulle den låga luftfuktigheten riskera att leda till att filmbasen över tid blir spröd (Lavédrine 2003, s. 84).

Vad gäller analoga fotografier är arkiv 2 unikt bland de kommunarkiv som berörs i uppsatsen då det har deponerats en större samling fotonegativ från en lokal fotograf tagna från mitten av 1900-talet och framåt. Denna samling av fotonegativ påverkas av samma problematik i förhållande till den miljö de bevaras i som de ovannämnda analoga filmerna då både fotonegativ och filmnegativ består av samma material.

Förutom detta förekommer påsiktsbilder huvudsakligen bland förenings- och enskilda arkiv då de kommunala verksamheterna, enligt kommunarkivarien, inte har genererat många fotografier. Då det fotografiska materialet har blivit marginaliserat i arbetet med arkivmaterial så går det inte att fastställa ett exakt intervall rörande vilken tid fotografierna i arkivet kommer ifrån mer specifikt än att det rör sig om bilder från 1900-talet. Kommunarkivarien antog dock vid intervjutillfället att de fotografier som bevaras vid arkivet huvudsakligen är från 1960- och 1970-talen. De analoga fotografierna bevaras antingen i pärmar eller i arkivboxar och utsatt därmed, likt fotografierna i arkiv 1, inte för ljus när de inte används. Genom att bevara fotografierna i mörker så skyddas dessa från den påskyndande effekt som ljus har på fotografiskt materials bleknande, speciellt vad gäller färgfotografier (Riksarkivet 2020, s. 42–43). Vid detta arkiv finns dock undantag från detta skydd mot ljus då man har valt att i vissa fall hänga upp fotografier i arkivet som dekoration. Eftersom dessa fotografier därmed inte skyddas från ljus riskerar de som följd att blekas i en högre hastighet jämfört med övriga fotografier i arkivet som bevaras i mörker.

Oavsett om de fotografier som bevaras vid arkivet skulle röra sig om påsiktsbilder i svart-vitt eller färg så är lufttemperaturen i slutarkivet hela 13 procentenheter

under Riksarkivets lägsta rekommendationen på 30% (RA-FS 2025:2, s. 6). Den låga luftfuktigheten riskerar, enligt Lavédrine, att leda till att fotografierna deformeras och blir sköra över tid (Lavédrine 2003, s. 84). Vad gäller temperaturen överensstämmer den lägsta delen av intervallet med Riksarkivets rekommendationer vad gäller bevarandet av svart-vita påsiktsbilder, dock överskrider resterande delar av intervallet denna rekommendation (RA-FS 2025:2, s. 6). Intervallet faller dock inom rekommendationerna i samma föreskrift vad gäller variationer i temperatur. Vad gäller påsiktsbilder i färg är dock temperaturen hela 16–20°C över Riksarkivets rekommendation (RA-FS 2025:2, s. 6). Detta riskerar att påskynda processen genom vilken färgämnen bleknar (Lavédrine 2003, s. 95).

Det framkom under intervjun att det möjligtvis skulle bevaras glasplåtar i arkivet. Då jag fick en rundvandring i arkivet av en ur arkivpersonalen efter intervjun försökte vi hitta dessa men de fanns inte på den plats man hade förmodat att de låg. Marginaliseringen av dessa glasplåtar liknar därmed den marginalisering som berördes i delen om arkiv 1 då i förhållande till de möjligt förekommande fotonegativerna som arkivarien inte hade kunnat lokalisera. Vid detta kommunarkiv rör det sig dock om en arkivanställd som har haft möjligheten att synliggöra materialet i fråga då denne tidigare ska ha påträffat materialet i fråga, något som bevisligen dock inte har skett.

5.2.3. Arkiv 3

Vid det tredje arkivet bevaras det magnetband både i form av videoband och kassettband. Videobanden är av formatet VHS och kommer från 1990-talet och en bit in på 2000-talet. Dessa magnetband bevaras i sina ursprungliga fodral på en hylla i arkivet. Som nämns i delen om *arkivlokaler* bevaras dessa vid en temperatur på 18°C och en luftfuktighet på 30%. Luftfuktigheten befinner sig inom ramen för vad Riksarkivet, Lavédrine och van Bogart anser är en lämplig nivå för bevarandet av magnetband. Vad gäller lufttemperaturen är denna högre än både Riksarkivets och van Bogarts rekommendation på maximalt 18°C (RA-FS 2025:2, s. 6; van Bogart 1995, s. 19). Dock faller temperaturen precis på gränsen gällande Lavédrines rekommenderade högsta temperatur på 20°C (Lavédrine 2003, s. 199). Trots att temperaturen kan tolkas som något hög så ligger den inte över den gräns på 23°C över vilken van Bogart menar att magnetband riskerar att förvrängs eller att banden klibbar ihop sig i rullarna (van Bogart 1995, s. 19).

Likt arkiv 2 bevaras det även vid detta kommunarkiv ett tiotal filmrullar på en hylla i arkivet, de flesta men dock inte alla i plåtburkar. Dessa filmer verkade inte ha duplicerats och alla bevaras därmed i unik original form. Då man inte har arbetat med filmen i någon vidare utsträckning har man därmed, precis som i fallet med arkiv 2, inte identifierat vilken bas dessa filmrullar är på eller från vilken tid de kommer. Luftfuktigheten i slutarkivlokalen där filmen bevaras ligger inom Riksarkivets rekommenderade ramar för alla filmbaser (RA-FS 2025:2 s. 6). Då lufttemperaturen ligger på 18°C i slutarkivet är denna temperatur dock hela 16°C för varm gällande nitratfilm, acetatfilm samt polyesterfilm i färg men precis på gränsen till den övre rekommendationen för svart-vit polyesterfilm (RA-FS 2025:2, s. 6). Vad gäller både nitrat- och acetatfilm är detta inte en tillräckligt låg temperatur för att bromsa ned filmbasens nedbrytningsprocess. Om det skulle röra sig om acetatfilm så skulle detta kunna leda till att ättiksyra frigörs under nedbrytningsprocessen vilket kan skada omgivande material då man vid detta arkiv, till skillnad från arkiv 2, valt att inte bevara alla filmrullar i skyddande plåtburkar. Filmbasen kan även kontraheras, veckas eller ändra färgkaraktär som ett resultat av den frigjorda ättiksyran (Riksarkivet 2020, s. 28). Skulle det däremot röra sig om nitratfilm så frigörs det vid nedbrytning av denna filmbas, precis som vid nedbrytning av acetatfilm, skadliga ämnen. När nitratfilm bryts ned bildas det gaser som påskyndar nedbrytningsprocessen men den nuvarande temperaturen filmen bevaras vid är för hög för att kunna bromsa in denna process (RA-FS 2026:2 s. 6). Arkivlokalens temperatur på 18°C ligger dock betydligt lägre än de 40°C då filmen riskerar att bli självantändlig men trots det räknas nitratfilm fortfarande som ett brandfarligt material och bör därför inte bevaras i en arkivlokal tillsammans med andra handlingar. Temperaturen i slutarkivlokalen är även för hög gällande polyesterfilm i färg. Den enda filmen som skulle bevaras någorlunda idealt i de nuvarande lokalerna, bortsett från att inte alla filmer ligger i skyddande plåtburkar, är polyesterfilm i svart-vitt (RA-FS 2025:2, s 6).

Eftersom dessa filmrullar inte är förtecknade visste inte kommunarkivarien vid intervjutillfället från vilken tid dessa kom ifrån eller vad de avbildar. Filmrullarna är försedda med etiketter men på vissa går det inte att tyda vad som står skrivet. I vissa fall där texten däremot går att tyda rör det sig dock enbart om namnet på en skola i kommunen. Detta liknar den problematik som Bernier och Knipe menar även påverkar fotografiska samlingar vid universitet nämligen att dessa saknar fullständig katalogisering och därmed saknar en vidare kontext (Bernier & Knipe 2025, s. 35). De analoga filmrullarnas marginalisering i arkivet visar sig här tydlig då filmrullarna inte har blivit förtecknade när de inkommit till arkivet vilket leder

till att man vid detta arkiv, till skillnad från vid arkiv 2, vid intervjutillfället inte visste vad dessa filmer avbildar. Man har tidigare försökt att ge filmerna en kontext genom att sätta etiketter på dem men då dessa beskrivningar antingen är vaga eller inte går att tyda har detta arbete inte lett till vidare resultat. Det ska finnas inspelningar av kommunfullmäktige, inte bara med ljud utan även med video, men var dessa är i arkivet har inte kommunarkivarien kunnat säkerställa vilket har lett arkivarien till tanken att det kanske kan röra sig om några av dessa filmrullar.

Precis som vid det första berörda arkivet bevaras det även vid detta kommunarkiv skolkataloger som ligger i arkivboxar. Bland de enskilda arkiven förekommer det även fotografier men dessa bestånd hade inte den vikarierande kommunarkivarien haft tid att gå igenom och skapa sig en bild av och därav kunde inte denne svara på i vilken utsträckning fotografier förkom i arkivet eller från vilken. De påsiktsbilder som bevaras i de enskilda arkiven bevaras därmed vid en ideal luftfuktighet på 30% både vad gäller svart-vita och färgbilder, även temperaturen är ideal för bevarandet av svart-vita påsiktsbilder (RA-FS 2025:2 s. 6). Temperaturen överskrider dock Riksarkivets rekommendationer för bevarandet av påsiktsbilder i färg (RA-FS 2025:2, s. 6). Temperaturen fotografierna bevaras vid kan därmed inte sakta ned processen genom vilken färgämnen bleknar (Lavédrine 2003, s. 95).

För att sammanfatta delen om samlingarna bevaras det alltså vid de tre berörda kommunarkiven fotografiskt material i varierande kombinationer. Den mest frekvent förekommande materialtypen är påsiktsbilder, följt av analog film med magnetband (videoband) som minst förekommande. Gemensamt för de tre kommunarkiven är dock att dessa samlingar inte har blivit fullständigt förtecknade vilket har medfört att detta material i många fall saknar en större kontext. Att det fotografiska materialet inte förekommer i arkivförteckningar är både en följd av att materialet har blivit marginaliserat sedan tidigare men även något som leder till att marginaliseringen fortgår då det försvårar för nuvarande arkivarier att skapa sig en överblick över handlingarnas förekomst och materialitet och därmed påverka hur materialet bevaras. Detta har även lett till en återkommande problematik genom vilken inte allt fotografiskt material går att lokalisera i arkiven då dess platser inte alltid har noterats vid de tillfällen de har påträffats sedan tidigare.

Det fotografiska materialet bevaras inte heller idealt som en följd av att kommunarkiven saknar tillräckligt med resurser för att ta sig an detta ändamål. Detta går dock inte alltid att påverka från arkivariens håll, som bland annat nämnts i delen om *arkivlokalerna*. Som en följd av att det fotografiska materialet inte

bevaras idealt riskerar det att leda till en negativ påverkan på hur materialet åldras. Hur detta ser ut rent fysiskt beror på handlingarnas materialitet som dock inte alltid har kunnat fastställas, återigen som en direkt följd av de ofullständiga arkivförteckningar vid arkiven. De nuvarande arkivarierna vid kommunarkiven påverkas därmed av de val som har gjorts av tidigare arkivanställda, bland annat val av vilket material som har eller inte har förtecknats då det har levererats till arkivet samt vilka försök på kontext som tidigare arkivanställda har försökt förse materialet med. Detta leder bland annat till att kommunarkivarien inte alltid vet vad det fotografiska materialet avbildar.

5.3. Arbetssätt

5.3.1. Arkiv 1

Det första arkivet tar inte löpande emot fotografiskt material. Det analoga fotografiska materialet som bevarades vid arkivet vid intervjutillfället ansågs av kommunarkivarien överlag vara dåligt förtecknat vilket gjorde det svårt för denna att veta exakt vilka typer av fotografiskt material samt från vilka tider som fanns i arkivet. Denna problematik med ofullständiga arkivförteckningar är något som inte är unikt för just detta arkiv utan tas upp av Bernier och Knipe som ett övergripande problem bland fotografiska samlingar vid exempelvis universitet (Bernier & Knipe 2025, s. 35). Detta leder, enligt Bernier och Knipe till att dessa samlingar inte kan nyttjas av arkivanvändare då besökarna inte kan få en inblick i innehållet i dessa arkiv. Detta står även i strid mot arkivlagen där 6§ fastslår att en del av arkivvården utgörs av framställningen av en systematiskt arkivförteckning, något som alltså inte har gjorts i denna kommun (1990:782, 6§). Detta exemplifierades bland annat då en kollega till kommunarkivarien hade nämnt att kungen hade varit på besök i kommunen och därav frågat arkivarien om det möjligtvis fanns några bilder från detta besök som bevarades i arkivet. När arkivarien sökte igenom arkivförteckningen så identifierades en arkivbox kopplat till besöket, dock framgick det inte i förteckningen om denna arkivbox skulle innehålla bilder. När arkivarien därefter letade efter arkivboxen i arkivet så visade det sig att boxen hade blivit placerad på fel hylla samt enbart var markerad som ”K besök”. Det visade sig att arkivboxen innehöll en mängd fotografier som satt fastklitrade i fotoalbum. Då det visade sig att fotografierna inte bevarades idealt fick kommunarkivaren därmed ta på sig att korrigera detta. Detta åtagande inleddes genom att arkivarien skannade fotoalbumen för att kunna påvisa den ursprungliga ordningen som fotografierna hade suttit i. Efter detta skars fotografierna försiktigt bort från det bakomliggande

klistret och lades i syrafria fotokuvert. Detta visar att den ofullständiga arkivförteckningen inte bara försvårar för allmänheten att ta del av allmänna handlingar, vilket strider mot både arkivlagen och offentlighets- och sekretesslagen. Detta försvårar även för arkivarien i dennes yrkesutövning då nödvändiga ingripande för att korrigera inkorrekt bevarande av material är beroende av arkivariens kännedom om materialets förekomst i arkivet.

Andra bilder i arkivet har påträffats liggandes lösa i arkivboxar, omärkta och utan metadata. Dessa bilder saknar därmed en kontext vilket Bernier och Knipe menar försvårar möjligheten för dessa att nyttjas till deras fulla potential (Bernier & Knipe 2025, s. 35). Paradoxalt nog är denna brist på användning och motstridande mot rådande lagstiftning något som faktiskt indirekt kan skydda det sköra fotografiska materialet från det slitage som kan uppstå när detta hanteras av arkivbesökare. Lavédrine menar att tillgängliggörande, som leder till användning av det fotografiska materialet i original, kan ha en negativ påverkan på dess livslängd (Lavédrine 2003, s. xii). Det är alltså möjligt att den bristande förteckningen som leder till en ytterst begränsad möjlighet för allmänheten att ta del av de fotografiska handlingarna, då kunskapen om dess förekomst inte går att förmedla, indirekt fungerar som ett steg för att säkerställa dess bevarande. Detta speciellt med tanke på den bristande miljön som det fotografiska materialet dagligen bevaras i, som dock arkivarien inte kan påverka i en önskad utsträckning.

Denna marginalisering av det fotografiska materialet står därmed i strid med rådande lagstiftning gällande rätten att ta del av allmänna handlingar samtidigt som detta fungerar som ett indirekt skydd för material mot slitage genom fysisk hantering då allmänheten inte kan nyttja handlingar de inte vet finns. Detta går dock emot Schwartz tankar om arkivariens visuella analfabetism och dess påverkan på användning av materialet (Schwartz 2002, s. 142–143). Kommunarkivarien har i fallet med bilderna från kungens besök tydligt visat på dennes kunskap om hur det fotografiska materialet bör bevaras vilket går emot hur Schwartz menar att fotografiskt material överlag marginaliseras som en följd av arkivariens brist på förståelse rörande detta materials bevarande. I detta fall förefaller snarare det bristande arbetet vid kommunarkivet vara ett direkt resultat av kommunarkivets bristande tillgängliga resurser samt vilken tidigare kompetens som har arbetat med arkivet. Denna bristfälliga arkivförteckning har delvis uppstått som en följd av att man i kommunen inte alltid har anställt arkivarier som besitter arkivkompetens. Detta är man inte ensam om då det år 2024 saknades arkivpersonal med arkivutbildning på högskolenivå i 4 av 10 kommuner (Gordon, 2024). Enligt

kommunarkivarien har det tidigare snarare förekommit att personal med andra yrkesroller ”har fått arkivet lite i knäet”.

Den nuvarande arkivförteckningen skapar en problematik för arkivarien då denne inte kan skapa sig en översyn över arkivbeståndet vilket leder till att denne därmed inte har någon större möjlighet att påverka bevarandet av det fotografiska materialet. I exemplet med bilderna från kungens besök i kommunen hade inte dessa bilder upptäckts vid det nämnda tillfället om inte arkivariens kollega hade nämnt besöket. Detta då det inte framkom i arkivförteckningen att det kunde förekomma bilder i arkivboxen. Kommunarkivarien menar att arkivboxarna generellt är förtecknade men inte på ett sådant sätt att det alltid framkommer vilka materialtyper dessa innehåller. Vad gäller de riktlinjer som kommunarkivarien använder sig av i sitt bevarandearbete rör det sig huvudsakligen om Riksarkivets allmänna föreskrifter. Dessa används främst som en referenspunkt för att kunna bekräfta att olika aspekter av bevarandearbetet har utförts korrekt, exempelvis vad gäller val av förvaringsmaterial eller utformandet av miljön i arkivlokalerna. Dock lyfter arkivarien att denne är begränsad gällande resurser jämfört med större kommuner vilket medför en negativ påverkan på hur hanteringen av arkivmaterial ter sig i kommunen. Detta är ett tydligt exempel på den problematik som DiMaggio och Powell ser med standarder då dessa inte nödvändigtvis är applicerbara på alla institutioner trots att dessa är aktiva på samma fält (DiMaggio & Powell 1983, s. 148). Dock har man vid detta kommunarkiv ansett att Riksarkivet besitter en hög legitimitet varvid man strävar efter att fullfölja dess riktlinjer i den mån det går.

5.3.2. Arkiv 2

Det andra arkivet som uppsatsen berör tar, likt arkiv 1, inte löpande emot fotografiskt material. Inte heller vid detta kommunarkiv arbetar man aktivt med det fotografiska materialet som bevaras. Utöver ordinarie personal hade kommunarkivet haft en extra anställd under det gångna året som hade hjälpt till att ordna och förteckna ett större bestånd från den andra hälften av 1900-talet och en bit in på 2000-talet. Detta bestånd bestod utav en rad olika materialiteter inklusive analoga påsiktsbilder. När dessa fotografier påträffades i detta bestånd behövde de arkivanställda göra en rad olika avvägningar för hur dessa borde bevaras då man inte tidigare hade haft en utarbetad bevarandeplan för hur fotografiskt material bör hanteras. Detta arbetssätt skiljer sig från hur Burell & Sjögren menar att en arkivinstitution bör ha en bevarandeplan som tar hänsyn till bevarandet av fotografiskt material (Burell & Sjögren 2018, s. 436). Åtagandet landade i att man

valde att fortsätta bevara fotografierna bland de övriga handlingarna i beståndet men separerade i antingen fotokuvert eller pappersomslag. Detta var ett unikt åtagande för ett säreget bestånd i kommunarkivets ägor som man från arkivets håll ansåg var av allmännyttigt intresse och därav krävde ett ingripande för att säkerställa tillgången till dessa handlingar. Detta åtagande var relativt unikt vid detta kommunarkiv då ordning och förteckning av fotografiskt material annars inte är något som man aktivt arbetar med vid arkivet, med kommunarkivariens egna ord ”vi sätter det på hyllan och konstaterar att det finns”. Detta försvårar översynen på vilket material som faktiskt bevaras vid arkivet, något som exemplifierades i det tidigare nämnda fallet med glasplåtarna som inte gick att finna i avsnittet om *samlingarna*. Genom att inte arbeta med att upprätta en systematisk arkivförteckning så strider kommunen emot både arkivlagen och offentlighets- och sekretesslagen. Detta genom att den ofullständiga arkivförteckningen försvårar för allmänheten och forskare att ta del av det fotografiska material genom att materialets förekomst i arkivet inte går att påvisa.

Ett annat exempel på när man faktiskt har arbetat aktivt med det fotografiska materialet rör digitisering då man har digitiserat de analoga filmer som bevaras vid arkivet samt en del av de fotonegativ från den tidigare nämnda deponerade fotosamlingen. Digitiseringen av detta material skedde dock för en tid sedan och tekniken för detta åtagande har utvecklats avsevärt sedan dess vilket leder till att bildkvaliteten på dessa kopior är av en lägre kvalitet än vad som är möjligt att åstadkomma med moderna skapade digitala kopior. Detta uppmärksammades bland annat när SVT hade varit i kontakt med kommunarkivet då de ville ha tillgång till en av filmrullarna som bevaras vid arkivet för att använda till ett program som var under produktion. Dock var SVT inte nöjda med den tidigare nämnda digitiserade kopian som de blev erbjudna varvid filmrullen fick lånas ut till SVT som därmed kunde göra en modern kopia av högre kvalitet som de kunde vara nöjda med. Detta är ett av få tillfällen då den analoga filmen faktiskt spelas upp, annars bevaras dessa i arkivet varvid man använder sig av den digitala kopian som finns både på CD-skiva och kommunarkivets server. Att duplicera filmen är enligt Fossati ett nödvändigt steg i bevarande av analog film utan att hindra åtkomsten då film slits varje gång den spelas upp (Fossati 2018, s. 97).

Den analoga filmen finns, som tidigare nämnts, i två exemplar men bevaras på samma hylla i samma arkivlokal. Fossati menar att om flera exemplar av en film bevaras på samma arkivinstitution så bör dessa inte bevaras i en och samma arkivlokal (Fossati 2018, s. 91). Detta var kommunarkivarien medveten om men

som denne själv säger ”vi är inte jätterädda om de här grejerna för de är lite så här bonusmaterial”. Detta tankesätt är i linje med hur Schwartz menar att visuellt material marginaliseras då de inte nödvändigtvis ses som arkivmaterial på samma sätt som skriftliga handlingar (Schwartz 2002, s. 146). Som följd av denna marginaliseringsprocess behandlas inte materialet idealt för långsiktigt bevarande. Dock har man valt att följa denna rekommendation av separat bevarande av kopior när det kommer till bevarandet av de digitaliserade kopiorna som bevaras på olika medium och olika platser. Man har dock valt att inte gallra filmerna efter digitiseringen, något som tidigare hade skett vid till exempel digitisering av vissa bygglovshandlingar. Något som försvårar bevarandearbetet är att det inte alltid förekommer uppgifter angående det fotografiska materialet när detta påträffas i arkivet. Man har tidigare funnit varierande mängder omärkta fotografier vilket försvårar möjligheten sätta in dessa bilder i en större kontext gällande bland annat deras ursprung eller vad de avbildar. Denna avsaknad av kontext förekom även vid det fotografiska materialet som bevaras vid arkiv 1 och som tidigare nämnts är detta ett återkommande fenomen gällande fotografiska samlingar och inte något unikt för dessa kommunarkiv.

En annan försvårande faktor är att det enligt kommunarkivarien saknas adekvata förutsättningar för att på ett korrekt sätt kunna bevara det varierande material som förekommer i arkivet. Detta försvåras ytterligare då de tillgängliga riktlinjerna ofta är materialspecifika och blir därmed svåra att applicera på ett arkivbestånd av blandad materialitet. Detta går att likställa med den problematik som tidigare lyfts i förhållande till arkiv 1 då man även vid det arkivet saknade de nödvändiga förutsättningarna för att kunna bevara det fotografiska materialet på ett ideal sätt. Detta exemplifieras av DiMaggio och Powell som menar att standarder inte är universellt applicerbara på alla institutioner trots att de har antagit en normativ karaktär (DiMaggio & Powell 1983, s. 148). En annan försvårande problematik som lyftes fram av kommunarkivarien var att kommunens resterande verksamheter inte alltid har en tydlig förståelse för vad som krävs för korrekt arkivering och vilka faktorer som påverkar detta. Bland annat har man inom kommunen genom tiderna använt sig av en rad olika tekniker för att exempelvis spela in kommunfullmäktige utan att ta i åtanke vilka förutsättningar som krävs för att kunna bevara detta material långsiktigt. De övriga aktörerna på arkivfältet har därmed en negativ påverkan på arkivariens makt att påverka bevarandet av de material som förekommer i arkivets bestånd.

5.3.3. Arkiv 3

Likt både arkiv 1 och arkiv 2 tar inte heller det tredje kommunarkivet löpande emot analogt fotografiskt material och inte heller vid detta arkiv arbetar man aktivt med det fotografiska material som finns i arkivet. Som den vikarierande kommunarkivarien själv säger så är det ”svårt att lägga tid på sådant som redan (...) är arkiverat”, man prioriterar helt enkelt annat. Detta har lett till att inte allt det fotografiska material som förekommer i arkivet har blivit förtecknat och det blir därmed svårt för arkivarien att få en tydlig översyn över vilket material som bevaras. En aspekt som kommunarkivarien tog upp vid intervjutillfället, och som återkopplar till den tidigare nämnda framtida platsbrist som arkivet står inför, är att den bristfälliga arkivförteckningen gör det svårt att överblicka vilket material som bör bevaras och vilket som kan gallras. Visst material kommer dock att självgallras inom överskådlig framtid om det fortsätter bevaras inkorrekt. Den berörda informationen kommer därmed att försvinna medan det fysiska mediet fortfarande kommer att finnas kvar och ta plats på arkivets hyllor något som kan driva på den stundande platsbrist arkivet står inför.

Något som försvårar möjligheten att ta reda på vad som finns på det fotografiska materialet relaterar till tillgången till teknik för att spela upp detta material. Detta teknikberoende försvårar även möjligheten att digitisera material som ett steg i dess bevarande för att exempelvis motverka slitage som i fallet med analog film. Arkivarien menade att om personalen hade påträffat ett papper i arkivet som var urblekt så hade man direkt genomfört åtgärder för att säkerställa att informationen på detta fortlever genom exempelvis avskrivning eller skanning. Det kan däremot vara svårare att veta vilket skick ett fotografiskt material befinner sig i som en direkt följd av behovet av kompletterande teknik för uppspelning. När det bland annat gäller uppspelning av analog film så försvåras detta ytterligare då kunskapen för hur denna uppspelning ska gå till håller på att försvinna i takt med den ökade digitiseringen (Wengström 2013, s. 126).

I anknytning till detta lyfte kommunarkivarien frågan om man därmed faktiskt gör allt för att säkerställa att materialet blir tillgängligt för allmänheten. Enligt arkivlagen består en del av arkivvården av att upprätta en systematisk arkivförteckning. Dock finns det undantag för detta enligt offentlighets- och sekretesslagen men detta får dock inte inskränka på rätten att ta del av allmänna handlingar. Arkivarien förlitar sig dock på arkivförteckningen för att skapa en översyn av de förekommande fotografiska material i arkivet samtidigt som detta inte arbetas aktivt med om det redan förekommer i arkivet. Om arkivförteckningen

därmed är ofullständig så kan inte arkivarien skapa sig en helhetsbild av det förekommande material och därmed inte förmedla detta till allmänheten. Trots denna medvetenhet om självgallring och svårigheter att få insyn i materialets skick så tillsätter man inte, enligt kommunarkivarien själv, adekvata åtgärder för att säkerställa bevarandet av det förekommande materialet och dess information över tid.

I vissa fall har inte heller kommunarkivarien befogenhet att själv fatta nödvändiga beslut rörande arkivet. Om det är något som skulle kräva extra resurser eller leda till ökade kostnader för kommunen så kan det krävas ett politiskt beslut innan sådana åtaganden kan inledas. I kommunen krävs det även ett politiskt beslut för att ge arkivarien möjlighet att ta emot enskilda arkiv då det inte, enligt arkivreglementet, finns befogenhet för arkivarien att självständigt fatta ett sådant beslut. Som berörs i den tidigare delen om samlingarna förekommer det inte sällan påsiktsbilder i de enskilda arkiven som kommunarkivarien dock inte hade haft tid att gå igenom. Genom att det krävs ett politiskt beslut för att ta emot dessa enskilda arkiv så besitter därmed inte arkivarien enskilt makten att påverka vilket fotografiskt materialet som förekommer i arkivet då makten att utöka arkivets bestånd i förhållande till enskilda arkiv med förekommande fotografiskt material inte ligger hos arkivarien utan hos en annan aktör på arkivfältet. En aktör som inte arbetar aktivt med arkivet och därav möjligtvis inte besitter relevant arkivkompetens. Arkivarien ansåg dock att kommunarkivet inte var ”särskilt bra” på att ta hand om material från enskilda arkiv varvid man hänvisar till andra arkivinstitutioner för bevarande.

För att sammanfatta denna del så är det inget av de tre berörda kommunarkiven som löpande tar emot fotografiskt material. Inte heller något av de tre kommunarkiven har en fullständig arkivförteckning vad gäller det fotografiska materialet. Trots att arkivarierna ser problematiken med detta så är det inte något man aktivt arbetar på att förändra då man inte generellt arbetar med det redan arkiverade materialet överlag. Detta sker som en följd av att arkiven har bristande resurser vilket leder till att arkivarierna behöver prioritera vilket material man arbetar med varvid det som redan finns i arkivet blir nedprioriterat och därmed marginaliserat. Detta berör därmed inte nödvändigtvis enbart det fotografiska materialet utan arkivmaterial överlag. Detta strider dock mot arkivlagen där upprättandet av en systematisk arkivförteckning beskrivs som en del av arkivvården. Arkivförteckningarna som de ser ut idag riskerar därmed att inskränka på rätten att ta del av allmänna handlingar, något som dock indirekt fungerar som ett skydd mot det sköra fotografiska

materialet som därmed inte utsätts för slitage genom fysisk hantering. Detta är något som har en positivt påverkan på materialets bevarande då det generellt förvaras i inkorrekta miljöer i förhållande till deras material och därmed dagligen redan belastas.

En annan förekommande problematik är materialets avsaknad av kontext vilket försvårar arbetet med materialet. Detta gäller även en möjlighet att få inblick i vad det fotografiska materialet avbildar, något som kan kräva kompletterande teknik som i fallet med både analog film och videoband. Detta gör det svårt för arkivarien att skapa sig en förståelse för vilka handlingar som kan gallras och vilka som bör fortsätta bevaras.

Då man inte aktivt arbetar med det fotografiska materialet har man enbart i vissa fall digitiserat det fotografiska materialet. Anledningarna till att det fotografiska materialet inte arbetas med aktivt strider vid de tre berörda kommunarkiven mot Schwartz tankar om arkivariens visuella analfabetism då arkivarierna har visat tydlig kompetens och förståelse för materialets behov men saknar nödvändiga resurser för att kunna arbeta mer med detta material. Den marginalisering som sker är därmed inte som ett direkt resultat av okunnighet utan snarare som ett led i en större förekommande problematik arkiven står inför. Vad gäller anledningar till den förekommande marginaliseringen utmärker sig dock arkiv 2 då man vid denna institution uttryckligen har refererat till det fotografiska materialet som ”bonusmaterial”, vilket är i linje med hur Schwartz menar att det fotografiska material inte nödvändigtvis likställs med skriftliga arkivhandlingar.

Kommunarkiven påverkas även av andra aktörer förekommande på arkivfältet som inskränker på arkivariens möjlighet att utöva sitt yrke bland annat då arkivarien inte självständigt kan fatta beslut rörande arkivet utan måste föra detta genom politiska kanaler. En aktör på arkivfältet som dock påverkar arkivarien mer indirekt är Riksarkivet genom dess utgivna föreskrifter. Dessa strävar kommunarkivarierna att följa i den mån det går men är återigen begränsade till dess befintliga resurser som leder till att dessa föreskrifter inte alltid är applicerbara på institutionerna i fråga.

6. Diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att bidra med kunskap om bevarandearbetet av analogt fotografiskt material vid ett urval av mindre kommunarkiv i Skåne samt hur detta arbete problematiseras av arkivarien själv. För att undersöka detta har uppsatsen utgått från följande tre forskningsfrågor:

1. Vilket analogt fotografiskt material bevaras vid mindre kommunarkiv i Skåne och hur bevaras det?
2. Hur förhåller sig det analoga fotografiska materialets faktiska bevarandeförhållanden till de teoretiskt ideala bevarandeförhållandena?
3. Hur arbetar kommunarkivarien med analogt fotografiskt material och hur problematiseras detta arbete?

Undersökningen visar att antalet tillgängliga arkivlokaler varierar mellan de olika kommunerna med ett spann på en till fem slutarkivlokaler och med runt fyra till fem närarkivlokaler, i de fall det gått att fastställa ett antal. Dessa lokaler ansågs av kommunarkivarierna vid intervjutillfällena, med undantag för arkiv 1, inte vara tillräckliga för de berörda kommunernas arkivuppdrag. Temperaturen i slutarkivlokalerna, där det fotografiska materialet huvudsakligen bevaras, rör sig mellan 18–22°C och är därmed liknande för de tre kommunarkiven. Luftfuktigheten varierar däremot mer mellan de olika arkiven då arkiv 2 hade en uppmätt luftfuktighet på 17% medan arkiv 3 låg på 35%. Arkiv 1 hade dock inte kunnat fastställa nivån på luftfuktigheten i arkivlokalerna. Ett gemensamt problem för både arkiv 1 och arkiv 2 är att temperaturerna i arkivlokalerna inte alltid kan hållas jämna utan varierar över tid. Detta går emot Riksarkivets rekommendation att hålla miljön i arkivlokalerna jämn och stabil över tid (RA-FS 2025:2, s. 5–6). Detta är dock inte alltid något som det har visat sig möjligt för arkivarierna att styra då de inte alltid har kontroll över miljön i arkivets lokaler som en följd av att dessa lokaler hyrs av en extern aktör. Arkivarien är därmed beroende av ett välfungerande samarbete med denna externa aktör för att kunna upprätthålla den önskade miljön i arkivlokalerna.

Vid de tre undersökta kommunarkiven som berörts i denna uppsats bevaras analogt fotografiskt material i varierande kombinationer dock med fotografier, både

påsiktsbilder och negativ, som mest förekommande följt av film och till sist magnetband. Det fotografiska materialet som bevaras i kommunarkivens lokaler kommer huvudsakligen från mitten av 1900-talet och in på tidigt 2000-tal. Då det fotografiska materialet överlag inte är väl förtecknat har det varit svårt för de intervjuade arkivarierna att kunna fastslå från vilka exakta tider materialet kommer ifrån samt dess materiella egenskaper. Detta liknar hur Bernier & Knipe menar att fotografiska samlingar, även vid universitet, är ofullständigt katalogiserade och saknar kontext vilket leder till att dessa resurser förblir outnyttjade (Bernier & Knipe 2025, s. 34). Eftersom de materiella egenskaperna överlag inte har gått att fastställa, som en följd av ofullständigt förteckningsarbete, försvåras bevarandearbetet. De ideala bevarandeförhållandena för allt arkivmaterial, inte minst fotografiskt material, är beroende av dess materiella egenskaper, vilka i sin tur beror på den skapandeprocess genom vilka dessa handlingar har uppkommit. Då det finns en lång rad olika framkallningsprocesser för analogt fotografiskt material finns det därmed många olika variabler som påverkar materialets bevarandeförhållanden. Att det fotografiska materialet inte är väl förtecknat samt att dess specifika materiella egenskaper inte har fastställs av arkivarierna tyder på att detta material har blivit och fortsätter vara en marginaliserad materialtyp.

Påsiktsbilder förekommer vid alla tre berörda kommunarkiv och har som gemensamt att temperaturen i arkivlokalerna överskrider bevarandeidealerna för påsiktsbilder i färg. Detta riskerar att leda till att de instabila färgämnen i dessa färgfotografier bleknar i en högre hastighet än vid idealt bevarande. Temperaturerna i arkivlokalerna anses däremot generellt vara lämpliga för bevarandet av svart-vita påsiktsbilder, dock med förbehåll som följd av att miljön i alla arkivlokalerna inte kan hålls konstant över tid. Till skillnad från temperaturen, som är tämligen likartad mellan de tre kommunerna, så förekommer det större variationer i värdet på luftfuktigheten i arkivlokalerna. Dessa värden tycks dock inte överskrida rekommendationerna för varken påsiktsbilder i färg eller svart-vitt. I vissa fall faller luftfuktigheten dock lägre än rekommendationerna vilket riskerar att leda till att fotografierna deformeras och blir sköra över tid.

Analog film är en materialtyp som bevaras vid två av de tre berörda arkiven. De specifika filmbaserna har inte kunnat konstaterats av arkivarierna, bortsett från arkiv 2 där arkivarien visste att det åtminstone inte rörde sig om nitratfilm. Variationer i material komplicerar bevarandet då olika baser har olika förutsättningar för bevarande. Luftfuktigheten vid arkiv 3 faller inom ramen för rekommendationerna för bevarande av alla tre filmbaser: nitrat, acetat och

polyester. Arkiv 2 har en betydligt lägre luftfuktighet än arkiv 3 vilket i vissa fall kan resultera i att filmbasen som bevaras i dessa lokaler över tid riskerar att bli spröd. Vad gäller temperaturen i arkivlokalerna är denna för hög i båda kommunarkiven gällande bevarandet av nitratfilm, acetatfilm samt polyesterfilm i färg. Temperaturen är dock lämplig för bevarandet av polyesterfilm i svart-vitt. Vad gäller nitrat- och acetatfilm är temperaturerna i arkivlokalerna inte tillräckligt låga för att kunna bromsa ned filmbasernas nedbrytningsprocesser. Om det skulle röra sig om acetatfilm så skulle denna höga temperatur kunna resultera i frigörande av ättiksyra vilket kan skada omgivande material, speciellt om filmrullarna inte bevaras i skyddande plåtburkar som i fallet med arkiv 3. Den frigjorda ättiksyran kan även resultera i att filmbasen kontraheras, veckas eller ändrar färgkaraktär. Då arkiv 3 inte har kunnat utesluta nitratfilm skulle den höga temperaturen inte kunna bromsa ner nedbrytningsprocessen genom vilken det produceras gaser som leder till att nedbrytningen påskyndas. Temperaturen i detta arkiv ligger dock betydligt lägre än de 40°C då filmbasen riskerar att bli självantändlig men materialet räknas fortfarande som brandfarligt och bör därför inte bevaras i en arkivlokal med övriga kommunala handlingar.

Magnetband bevaras endast vid ett av de tre berörda kommunarkiven. Lufttemperaturen som magnetbanden bevaras vid är inom de förekommande rekommendationerna. Temperaturen anses dock ligga på gränsen till för hög men överskrider inte den maximala gränsen efter vilken magnetbanden riskerar att förvrängas eller att banden klibbar ihop sig i rullarna.

De ideala bevarandeförhållandena har visat sig vara svårt för arkivarierna att uppnå för det fotografiska material som bevaras i arkiven. Detta då det fotografiska materialet består av en spridd materialitet med en rad olika krav på bevarandemiljön sett till temperatur och luftfuktighet. Det förefaller därmed inte förenligt med materialets ideala bevarande att denna spridda materialitet bevaras gemensamt i de begränsade antal lokaler som arkivarierna har till sitt förfogande.

Det fotografiska materialet i fråga är inte heller ett material som arkivarierna aktivt arbetar med. Sammanfattat av en av de intervjuade arkivarierna så är det ”svårt att lägga tid på sådant som redan (...) är arkiverat”. Dock ska det sägas att detta inte innebär att man aldrig har arbetat med det fotografiska materialet. Arkiv 2 har exempelvis digitiserat en del av den större samling fotonegativ som bevaras vid kommunarkivet samt deras analoga filmer. Även vid arkiv 1 har arkivarien arbetat med en samling bilder. I detta fall från ett besök av kungen från 1983 då dessa, när

de påträffades i arkivet av kommunarkivarien, visare sig inte ha bevarats idealt. Som blir tydligt i exemplet med bilderna i arkiv 1 är arkivarierna beroende av det arbete som har utförts av de tidigare arkivanställda vilket inte alltid har utförts korrekt då dessa inte nödvändigtvis har besuttit arkivkompetens. Detta är dock inte något som är unikt för just dessa tre kommunarkiv då 4 av 10 svenska kommuner saknar arkivpersonal med en arkivutbildning på högskolenivå (Gordon, 2024).

Arkivarierna själva ser problematiken med att man inte arbetar med det fotografiska materialet och att det därmed inte är väl förtecknat vilket förhindrar tillgången till det. Detta blev tydligast i fallet med arkiv 3 som lyfte frågan om man faktiskt gör allt vad man kan för att tillgängliggöra det fotografiska materialet. Detta arbetssätt är speciellt problematiskt då en del av arkivvården, enligt arkivlagen, består av att upprätta en systematisk arkivförteckning för att främja rätten att ta del av allmänna handlingar (1990:782 6§). I fallen med uppsatsens tre berörda kommunarkiv försvåras därmed allmänhetens rätt att ta del av arkivens allmänna handlingar som en direkt följd av dessa bristande arkivförteckningar. Då materialet redan dagligen slits genom att utsättas för icke-idealt bevarande så är denna brist på förteckning, som strider mot rådande lagstiftning, något som paradoxalt nog även skyddar materialet. Genom att det är svårt för allmänheten att ta del av dessa handlingar som en följd av den bristande arkivförteckningen så slits inte dessa handlingar ytterligare genom att de tillgängliggörs och används, dock kan man fråga sig vad poängen är att bevara något om detta inte tillgängliggörs.

Det är dock viktigt att poängtera att kommunarkiven inte alltid har tillgång till de nödvändiga resurser som krävs för att kunna arbeta retroaktivt och därmed förteckna det material som redan har blivit arkiverat. Detta är något som försvåras ytterligare då kommunarkivarierna inte alltid besitter mandat att fatta större beslut för arkivet och dess handlingar. Förr dessa större beslut, som bland annat kan innefatta brukandet av större ekonomiska resurser eller huruvida enskilda arkiv ska tas emot, kan det krävas ett politiskt beslut från kommunfullmäktige. Arkivarien är på så sätt inte en ensam aktör på det kommunala arkivfältet utan är beroende av individer och organ som inte arbetar direkt med arkivfrågor. Kommunarkivarien både påverkas och är beroende av övriga aktörer på fältet och är därmed inte ensam om att ha makten att styrda vad som bevaras eller hur.

Då underlaget för uppsatsen inte har varit så stort är dessa slutsatser därmed inte nödvändigtvis representativt för alla mindre kommunarkiv i hela Sverige. Dock kan det sägas att det vid de berörda kommunarkiven bevaras analogt fotografiskt

material av olika typer och i olika kombinationer. Vid dessa tre kommunarkiv bevaras detta material överlag inte idealt sett till deras materialitet i förhållande till luftfuktighet och lufttemperatur. Till skillnad från hur Joan M. Schwartz menar att arkivarier inte arbetar med fotografiskt material som en direkt följd av inadekvat kunskap rörande materialet har dessa arkiv snarare visat på motsatsen (Schwartz 2002, s. 142–143). Det är inte alltid ett prioriterat material som en följd av arkivens otillräckliga resurser men när materialet har arbetats med så har kommunarkivarierna visat på både kompetens och förståelse för materialets behov. Detta material utgör, enligt arkivlagen, en del av det nationella kulturarvet som i dessa fall inte bevaras idealt och därmed riskerar att själv gallras vid en högre hastighet än om de hade bevarats i ideala miljöer. Att materialet inte är fullständigt förtecknat och inte bevaras idealt kan därmed i värsta fall innebära att allmänheten inte kommer att ha möjligheten att ta del av denna del av det nationella kulturarvet innan det själv gallras och försvinner.

6.1. Vidare forskning

Fotografiskt material i en arkivkontext går att undersöka på en rad olika sätt utöver hur det har berörts i denna uppsats. Det tämligen smala underlag som har legat som grund för denna uppsats gör det intressant och relevant att i framtiden göra en liknande undersökning fast då med ett större underlag. Detta för att på så sätt kunna skapa en bredare och möjligen mer representativ bild av vilket fotografiskt material som bevaras vid arkivinstitutioner samt hur detta bevaras. Det hade även varit intressant och relevant att genomföra en studie genom vilken större och mindre arkivinstitutioner jämförs för att kunna utröna skillnader i arbetssätt utefter varierande förutsättningar gällande exempelvis ekonomi och spetskompetens.

Källor

Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Alvinus, A., Borlund, A. & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: din handbok till fascinerande vetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Anthony, K., Miller-Day, M., Dupuy, M., Ventura, J., Leonard Hodges, A., Alonso-Pecora, D. & Dimas, H. (2025). Is there really a difference? A comparison of in-person and online qualitative interviews. *International journal of qualitative methods* (24), s. 1-13. <https://doi.org/10.1177/16094069251349580>

Arkivutredningen (2019). *Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv* (SOU 2019:58). Kulturdepartementet.

Bernier, B. & Knipe, P (2025) The value and (re)use of photograph collections globally. I Hess Norris, D., Kennedy W, N., Lavédrine, B. (red.) Conservation of photographs. Significance, use and care. London: Routledge. S 5-52

Bryman, A (2002) Samhällsvetenskapliga metoder. Liber: Malmö

Burell, M. & Sjögren, C (2018) Information i verksamhet och arkiv: regler och standarder med digitalt perspektiv. Stockholm: Föreningen för arkiv & informationsförvaltning

Cusumano M. A., Mylonadis Y. & Rosenbloom R. S. (1992). Strategic Maneuvering and Mass-market dynamics: The Triumph of VHS over Beta. *The Business History Review* 66(1) s. 51-94.

Cook, T. (2001). Fashionable Nonsense of Professional Rebirth: Postmodernism and the Practice of Archives. *Archivaria* 51 s. 14-35

Cook, T. (2012). Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. *Archival science* 13(2) s. 95-120

Dacin, T., Goodstein J. & Scott R. W. (2002) Institutional Theory and Institutional Change: Introduction to the Special Research Forum. The Academy of Management Journal 45(1) S 45-56

DiMaggio P. & Powell W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organisational Fields. American Sociological Review 48(2) s. 147-160

Edquist, S. (2019). Att spara eller inte spara. De svenska arkiven och kulturarvet 1970-2010. Uppsala: institutionen för ABM:

Eriksson-Zetterquist, U. (2009). Institutionell teori: idéer, moden, förändring. Liber: Malmö

Filmutredningen (2025). Publiken i fokus - reformer för ett starkare filmland (SOU 2025:24). Kulturdepartementet.

Fossati, G. (2018) From Grain to Pixel. The Archival Life of Film in Transition. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Hughes Tidlund, I. & von Unge E. (2022) Etik och kvalitativa metod. I Silow Kallenberg, K., von Unge E. & Wiklund Moreira, L. (red.) Etnologiskt fältarbete: nya fält och former. Lund: Studentlitteratur. S. 47-63

Integritetsskyddsmyndigheten (2022). Vi hanterar bara anonymiserade personuppgifter, då kan vi väl bortse från GDPR? <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vi-guidar-dig/vi-hanterar-bara-anonymiserade-personuppgifter-da-kan-vi-val-bortse-fran-gdpr/> [hämtad: 2026-04-10]

Lavédrine, B. (2003). A guide to the preventive conservation of photograph collections. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.

Gordon, R. (2024). Arkivarier saknas i 4 av 10 kommuner: ”Klart att det är allvarligt”. Magasin K, 12 juni. <https://magasink.se/2024/06/arkivarie-saknas-i-4-av-10-kommuner-allvarligt/> [Hämtad: 2026-02-26]

National Endowment for the Humanities: Division of Preservation and Access (2006). The preservation of magnetic tape collections: a perspective (NEH GRANT # PA-50123-03)

RA-FS 2013:2. Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om analoga ljud- och videoupptagningar på magnetband. Riksarkivet

RA-FS 2025:2. Föreskrifter om ändringar av Riksarkivet föreskrifter och allmänna råd (RA-FS 2013:4) om arkivlokaler. Riksarkivet

Riksarkivet (2020). Hantering av fotografiskt material. Vägledning.

Ripmeester, L. (2025) The Erasure of Analog Film Projection. I Fossati, G. & Van den oever, A (red.) Exposing the film apparatus. The Film Archive as a Research Laboratory. New York: Routledge. S 65-74

Statistiska centralbyrån, Befolkning efter förändringar, kön, månad och region. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101G/ManadBefStatRegion/table/tableViewLayout1/ [Hämtad: 2026-02-10]

Schwartz J M. (2002). Coming to terms with Photographs: Descriptive Standards, Linguistic "othering", and the Marings of Archivy. Archivaria 54(1) s. 142-171.

SFS 1949:105. Tryckfrihetsförordning. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1990:782. Arkivlag. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslag. Stockholm: Justitiedepartementet.

Snickars, P (2024). En svensk mediehistoria 1930-1990. Lund: Föreningen Mediehistoriskt arkiv

SÄIFS 1989:4. Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1989:4) om hantering av brandfarlig biograffilm. Sprängämnesinspektionen.

van Bogart, J. W. C (1995). Magnetic Tape Storage and Handling A Guide for Libraries and Archives. Washington DC: The Commission on Preservation and Access

Verstraten P. & Fossati, G (2018) Between nostalgia and Utopia: A Conversation on the Legibility of Film Archives. I Hesselberth, P., Houwen, J., Peeren, E. & de Cos, R. (red.) Legibility in the age of signs and machines. Leiden: Brill s. 199-211

Wengström, J. (2012). Preserving, restoring and accessing silent and early sound films from existing elements in the Archival Film Collections of the Swedish Film Institute. Journal of Scandinavian Cinema. 2(2), s. 161-175.

Wengström, J (2013). Access to film heritage in the digital era - challenges and opportunities. Nordisk kulturpolitisk tidskrift 16(1). s. 125-136

Intervjuer

Intervju med intervjuperson 1, 2026-19-02

Intervju med intervjuperson 2 och 3, 2026-25-02

Intervju med intervjuperson 4, 2026-26-03

Bilaga 1: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Inledning

1. Presentera mig själv och uppsatsens syfte.
2. Tacka för deltagande.
3. Om anonymitet, samtycke och inspelning.
4. Ifyllning av samtyckesblankett.

INTERVJUFRÅGOR

PERSONAL

1. Kan du berätta lite om dig själv, din utbildning och din yrkesroll?
2. Hur många arbetar med arkivet och i vilken kapacitet?

LOKALER

1. Hur många lokaler har ni för arkivering i nuläget, slutarkivering och närarkiv?
2. Vilken temperatur har arkivlokalerna?
 - 2.1. Hur har ni bestämt detta?
3. Vilken luftfuktighet har arkivlokalerna?
 - 3.1. Hur har ni bestämt detta?
4. Har ni några särskilda problem med era arkivlokaler? (Exempelvis vad gäller klimatanpassning, platsbrist, skadedjur, kostnader, åtkomst etc.).

ÖVERGRIPANDE OM MATERIALET

1. Tar ni löpande emot fotografiskt material?
2. Vilka materialtyper kommer i kontakt med det fotografiska materialet? (Exempelvis i arkivboxar).
3. På vilka sätt utsätts materialet för ljus? (Artificiellt eller naturligt ljus)
4. Upplever du att det finns några hinder eller utmaningar i ert bevarandearbetet?
 - 4.1. Om ja, på vilka sätt?

MAGNETBAND

1. Hur många magnetband bevarar ni uppskattningsvis i ert arkiv?
2. Ungefär hur stor andel av dessa är acetat-, eller polyesterbas?
3. Från ungefär vilket tidsspänn har dessa skapats?
4. Kan du ge några exempel på hur dessa har uppstått? (Exempelvis genom kommunala verksamheter, privata sammanhang, inom föreningslivet etc.)

RÖRLIG BILD

1. Hur många rullar film bevarar ni uppskattningsvis i ert arkiv?
2. Ungefär hur stor andel av dessa är på nitrat-, acetat- eller polyesterbas?
3. Från ungefär vilket tidsspänn har dessa skapats?

4. Kan du ge några exempel på hur dessa har uppstått? (Exempelvis genom kommunala verksamheter, privata sammanhang, inom föreningslivet etc.)

FOTOGRAFIER

1. Hur många analoga fotografier bevarar ni uppskattningsvis i ert arkiv?
2. Kan du ge några exempel på vilka typer av fotografier ni bevarar?
(Exempelvis papperskopior, nitrat-, acetat- eller polyester negativ eller äldre fotografiska medium som exempelvis silvergelatiner eller albumin).
3. Från ungefär vilket tidsspänn har dessa fotografier skapats?
4. Kan du ge några exempel på hur dessa har uppstått? (Exempelvis genom kommunala verksamheter, privata sammanhang, inom föreningslivet etc.)

POLITIKEN/FÖRUTSÄTTNINGAR/RIKTLINJER

1. Använder du dig av några riktlinjer i ditt arbete med bevarande av analogt fotografiskt material?
 - 1.1. Om ja, hur användbara tycker du att dessa är?
 - 1.2. Om nej, vilken typ av riktlinjer hade du haft nytta av?

ÖVRIGT

1. Finns det något du skulle vilja tillägga som inte har nämnts under intervjun?

AVSLUT

1. Fråga om kontakt vid vidare frågor.
2. Tacka för intervjupersonen för deras deltagande.

Bilaga 2: Samtyckesblankett

INFORMATION TILL INTERVJUDELTAGARE

Jag heter Astrid Jönsson och studerar på masterprogrammet ABM med inriktning på arkivvetenskap vid Lunds universitet. Jag håller för närvarande på att skriva min masteruppsats. Uppsatsens syfte är att undersöka hur det praktiska bevarandearbetet av analogt fotografiskt material förhåller sig till de teoretiskt ideala förhållandena för bevarande samt hur detta arbete problematiseras utefter institutioners förutsättningar. Forskningshuvudman för projektet är Lunds universitet.

En del av uppsatsens empiriska material kommer att utgöras av intervjuer med kommunarkivarier rörande deras arbete med analogt fotografiskt material. Intervjun beräknas ta 30–45 minuter och kommer att hållas i slutet av februari eller början av mars. Intervjun kommer att spelas in för att sedan transkriberas då detta underlättar presentation och analys av materialet. Detta material kommer inte att spridas vidare och raderas när uppsatsen har blivit examinerad och godkänd. Alla personuppgifter kommer att pseudonymiseras och hanteras konfidentiellt. Namn på intervjuade personer samt institutionerna dessa arbetar på kommer därmed inte finnas med i uppsatsen. Allt insamlat material raderas när uppsatsen är godkänd.

- Jag samtycker till att intervjun transkriberas med hjälp av AI.
- Jag samtycker inte till att intervjun transkriberas med hjälp av AI.

Enligt GDPR får behandling av personuppgifter endast ske om det finns en giltig rättslig grund. Lunds universitet bedömer att behandlingen av personuppgifter inom ramen för studentarbetet stödjer sig på den rättsliga grunden ”allmänt intresse”. Ansvarig för dina personuppgifter är Lunds universitet. Enligt EU:s dataskyddsförordning (GDPR) har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i projektet, och vid behov få eventuella fel rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas. Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att lämna in klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet. Information om detta finns på myndighetens webbplats imy.se.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst kontakta Astrid Jönsson på mejladress _____ för att återkalla ditt samtycke till deltagande i examensarbete fram tills uppsatsen examineras. Om du väljer att avbryta ditt deltagande behöver du inte ange någon anledning varför. Om du vill ta del av dina uppgifter kan du kontakta mig. För frågor om dataskydd, kontakta dataskyddsombudet via e-post: dataskyddsombud@lu.se.

Det medför inga uppenbara risker eller följder med att delta i examensarbetet. Det kan dock upplevas som känsligt att tala om personliga erfarenheter eller kunskaper och du kan därmed välja själv om du vill svara på en fråga eller inte.

Genom att skriva under bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad.

Namn: _____

Telefon/mejl: _____

Datum för intervjutillfälle: _____

Kontaktuppgifter:

Astrid Jönsson

E-post:

Handledare: Ann-Sofie Klareld, universitetslektor

E-post: ann-sofie.klareld@kultur.lu.se

Tack för ditt deltagande!